NEMZETI NŐNEVELÉS.

IX. ÉVFOLYAM. 1888. MÁJUS. V. FÜZET.

ÜNNEP ELŐTT.

Nemzeti népoktatásügyünk szerény munkásai serényen készülődnek Gönczy Pál államtitkár úr ő méltóságának folyó évi május 6-án megtartandó jubileumára, a magyar népnevelők országos ünnepére.

A ki csak teheti, fölzarándokol e napra hazánk fővárosába, hogy részese lehessen ama magasztos jeleneteknek, melyeket ez ünnep igér, hogy szemtanuja legyen azon ünnepies perczeknek, a melyekben közmivelődésünk jeles bajnoka lélekben végig tekintvén félszázados, küzdelmekben gazdag munkás közéletén és ennek eredményein, Istent dicsőítve nyugodt lélekkel fogadhatja el azoknak hálás elismerésével párosult őszinte szívből fakadó üdvözletét, a kik vele egy czél felé törve szolgálják hazánk és nemzetünk egyik legszentebb ügyét.

Azonban népoktatásunk eme ünnepének lélekemelő hatását nemcsak azok fogják élvezhetni, a kik abban személyesen részt vehetnek. Át fogja hatni annak emelkedett hangulata még azokat is, a kik arról csak a messze távolban elmélkednek. Népnevelésünk félszázados fejlődésének kétségbe vonhatlan haladása fölött minden igaz magyar szivbéli örömöt érezhet. És a Gönczy-ünnep erről fog tanuságot tenni; mert ha vannak is, a kik a népoktatás terén elért sikerekkel nincsenek egészen megelégedve, olyan ember még sem akadhat széles e hazában, ki közművelődésünk multjába pillantva el ne ismerné készségesen egyrészt azt, hogy a lefolyt félszázad alatt igen sok történt e téren nálunk is, másrészt pedig azt, hogy népoktatásunk fejlesztésében nagy és szép tér jutott osztályrészül Gönczy Pálnak, a ki még minekelőtte őt a nemzet és a király bizalma a közoktatásügyi kormány körébe szólította volna, már is fényes érdemeket szerzett volt e téren!

Lélekemelő és erkölcsileg nemesítő hatást gyakorolhat népoktatásunk munkására az oly egyszerű néptanítónak ötven éves jubileuma is, a ki a reá bízott szűk körben híven teljesítette félszázadon át a népnevelő magasztos tisztét. Megható mindenkor és mindenütt, ha az egyszerű néptanítót a nemzedékek egész sora gyermeki ragaszkodással és az édes atyát megillető tiszteletnek és szeretetnek árjával özönli el, és ha az öreg apát s az unokát egyiránt mint saját szellemi gyermekeit ölelheti át a község agg tanító mestere. A népnevelők jubileumai, ha igazán megérdemlik az öröm és a hála ünnepe nevezetét, biztatóúl, intőűl es vigasztalóúl hathatnak reánk a közoktatásügy munkásaira; még akkor is, ha nem lehet biztos reményünk arra, hogy mi is hasonló ünnepet ülhetünk egykoron.

Gönczy Pál jubileumának jelentősége és így nevelő hatása is tetemesen meghaladja a közönséges népnevelők jubileumát. Gönczy, a ki Isten jóvoltából életének hetvenedik évét ezelőtt néhány hónappal betöltötte, mint *egyszerű néptanító* kezdte meg népnevelői munkásságát és ma, ötven év multával, mint *közoktatásügyi államtitkár* gyakorol a nemzeti népoktatás fejlődésére irányadó befolyást. Csak a jó Isten és ő maga az ünnepelt férfiu tudja azt, hogy mennyi munka, mennyi küzdelem, mennyi csalódás s mennyi öröm és mennyi erkölcsi erőnek kifejtése tölti be azt az ötven évi pályát, melyet tisztelettel emleget még a késő nemzedék is.

Gönczy Pál méltán megtarthatja ötven éves jubileumát; mert teljes önérzettel mondhatja el, hogy híven szolgálta minden téren a nemzet népoktatásügyét; mert amaz eszményképnek megvalósításához, melyet egykoron, mint ifjú a nemzeti népnevelésről lelkében megalkotott, tőle telhetőleg hozzá járult és nem rajta mult, hogy az eszménykép még csak részben valósulhatott meg.

Csak önönmagukat tisztelik meg tehát a nemzet népnevelésügyének munkásai, a midőn Gönczy Pál jubileumát országos ünneppé emelik és csak az ő szellemének hatásáról tanuskodnak, a midőn országos ünnepükön a magyar néptanítói kar hálás elismerését és hódoló tiszteletét olyan alapítvány tétele által mutatják be, mely örökidőkre hirdetni fogja egyrészt azt, hogy Gönszy Pál esz-

méje volt a józan, munkás erkölcsös életre nevelő *egyesületi árvaházaknak* országunkban való meghonosítása, másrészt azt, hogy a magyar néptanítói kar fölemelkedett már azon magaslatra, a melyen észre tudja venni, hogy kik azok, a kiket a népek gondviselő Istene arra hivott, hogy prófétai lélekkel megjelöljék az irányt, melyet a népnevelésügy közmunkásainak követni lehet, követni kell.

Nincsen a népnevelésnek mezején csak egy talpalatnyi tér sem, a melyen ne lehetne kimutatni Gönczy Pálnak alkotásokra hivatott kezenyomát. Nemzeti nőnevelésünk fejlesztése körül is hervadhatlanok az ő érdemei. Nemcsak mint a kormány tagja, hanem mint egyszerű polgár is kiváló figyelmet fordított ő évtizedek óta a leánynevelés gondozására. A főváros leányiskoláinak újjá szervezésében alkotmányos életünk új korszakának kezdetén irányadó munkásságot fejtett ki. Nejének és neki az ünnepeltnek köszönheti első sorban az Országos nőképző egyesület lételét és iskolájának virágzását. Nekünk, a nemzeti nőnevelés munkásainak is örömünnepünk lesz tehát a Gönczy-jubileum, s ezernyi ezer szülő, tanítónő és tanító áldást rebegő imájába vegyül a Nemzeti Nőnevelés olvasóinak üdvözlő szózata is.

Péterfi Sándor.

AZ ANYANYELVI FOGALMAZÁS TANÍTÁSA

A POLGÁRI ÉS FELSŐBB LEÁNYISKOLÁKBAN.

Azt mondják, hogy a khinai képes írás a szónak és beszédnek fogalmát két egymással szemben álló női alakkal ábrázolja. François Gonin, a nyelvek tanításáról és tanulmányozásáról írt kitünő munkájában hosszú évi tapasztalataira hivatkozva, azt mondja, hogy a lánygyermekek bármilyen, holt vagy élő nyelvet sokkal gyorsabban sajátítanak el, mint a fiúk. Hangjuk lágyabb és hajlékonyabb, hallásuk finomabb, kiejtésük tisztább és jobban érthető, mint a fiuké.

Azt gondolhatnók, hogy leányiskoláinkban a nyelvtanítás ily kitűnően disponált anyaggal szemben a legsikeresebb, és hogy az eredmény kivívása minél kevesebb nehézségbe ütközik. Akár Raoul Frary álláspontjára helyezkedjünk, ki a nyelvtanítás czéljaként az irodalom megkedveltetését tűzi ki; akár a nemzetiségi érdeket kívánjuk előmozdítani, midőn a nyelvnek szellemébe avatjuk be növendékünket, mit Rabier így fejez ki szépen: «La langue d'une nation c'est l'âme immortelle de cette nation»; akár eszköznek tekintsük, mintegy köszörűkőnek az elemei tehetségek kifejlesztésére és csiszolására: *tanítsuk meg növendékeinket helyesen beszélni és írni.* Sebestyén Gyulának, a «Nemzeti Nőnevelés» szerkesztőjének az országos közoktatási tanács elé terjesztett és e lap IV. füzetében közlött jelentése által indíttatva, a nyelvtanító feladatának második részéről, az írásról, kívánok ezuttal szólni, melynek fontosságáról mindenki meg van győződve, hiszen az írott szó juttatott elődeink gondolatainak, felfedezéseinek és találmányainak birtokába és Pascal szerint az írásnak köszönhető, hogy az egész emberiséget egyetlen egy embernek tekinthetjük, ki örökké él és tökéletesedik.

A miniszteri tanterv és az engedélyezett tankönyvek sok tekintetben bizonyos egyenruhába öltöztették állami és városi felsőbb leányiskoláinkat; az írásbeli feladatokról vallott nézetekben és a tanuló eljárásában azonban oly nagy az eltérés, hogy bátran elmondhatjuk: a hány ház, annyi szokás. A felmerülő nehézségek ugyanazok az állami felsőbb leányiskolákban, mint a polgáriakban, azok orvoslásában, valamint a kitüzött czél elérésében is ugyanazon módok és eszközök állanak rendelkezésünkre.

Ama nehézségek között, melyeket a tanítónak le kell küzdenie, első sorban említendő *az elemi iskolát végzett növendék szószegénysége*, mely hiány városi gyermekeknél még feltünőbb, mint kisebb városok lakóinál vagy falusi gyermekeknél. Sajátságos tapasztalat, hogy a gyermek előadása sokszor nehézkesebb, a szónak kevésbbé ura, midőn az elemi iskolát elhagyja, mint midőn oda belép. Hányszor bámuljuk azt a könnyűségét, melylyel az okoskodásra még képtelen gyermek beszélni tanul, azt az ügyességet, melylyel gondolatait fűzni, a mondatban az igét a főnévtől hangsúly által megkülönböztetni, — az alanyt az állítmánynyal egyeztetni tudja. Hányszor csodáljuk azt a kitartást, melylyel folytonosan kérdez és beszélget! Az otthon bámult és sokat igérő gyermek azonban az iskolában ritkán felel meg a várakozásoknak. Igaz, sok mindenfélét tanult, de az elemi iskola bő tananyaga úgy elfoglalja rendszerével és formáival, az iskolai fegyelem úgy kivetkőztette eredetiségéből, annyira elnyomta beszélgetési hajlamát, hogy elvesztette azt a *biztosságot*, mely őt szavai korlátlan urává tette, elvesztette azt a *bizalmat*, melyet kifejezései helyssége iránt táplált s a mi leginkább sajnálatraméltó: szóbősége elfogyott, mint síkságon elposványodó hegyi patak.

A szószegénységnél még nagyobb baj, hogy a gyermek *a szavakkal nem tud bánni, mikor nem élőbeszédben, hanem írásban kell gondolatait kifejeznie.* Tudományos képzettségű férfiakról, költőkről és írókról is mondják, hogy «tollukat rágják», míg a gondolatok és érzelmek szóba ömlenek; mennyivel nehezebb ilyenkor a gyakorlatlan, félénk gyermek helyzete! A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a családi körben és társadalmi érintkezéseinkben

használt szavaink nem elegendők, midőn írni akarunk. A társalgás nem egyéb rögtönzésnél, s így részint a kimondott szó gyors elhangzása, részint szórakozottságunk következtében számtalan fölösleges, jelentés nélküli, sokszor helytelen szót használunk, mely hiányokat azután kézmozdulatokkal, hangsúlyozással, ismétlésekkel, a szem kifejezésével és egyéb segédeszközökkel pótolunk. Mindezen segédeszközökről le kell mondanunk, midőn írunk és rövidségre kényszerítve, a legpontosabb és legmagvasabb kifejezéseket keressük.

Miképen küzdjük le e nehézségeket, hogyan vezessük el növendékeinket a czélhoz, a helyes és biztos írásbeli fogalmazáshoz? Gyakorlás legyen a jelszó, mely 10—14 éves gyermeknél mindig előbbre való az elméletnél. A legtöbb tanító azt a hibát követi el, hogy mindjárt kezdetben összefüggéstelen mondatokon gyakorolja a nyelvtani szabályokat, melyek szószerinti elmondatása a kis növendékkel egyik főbüszkeségét képezi; e mellett annyira úntatja tanítványait, hogy a «feladat» és «gyakorlat» szavaknak már hallatára is borzongás fogja el őket. A mint a tanuló az írás technikai nehézségeit leküzdötte, a mint a legszükségesebb nyelvtani szabályokat a helyesírás elsajátítása szempontjából megértette, megvan azon alap, melyre a gyakorlat támaszkodhatik. Ettől kezdve a tanítónak folytonosan a végczélt kell szem előtt tartania, melynek a helyesirási, diktálási gyakorlatok, mondattani elemzések csak eszközei; a fődolog: a gondolatoknak összefüggésben, logikai elrendezéssel és egymásutánban való előadása, minek elérésére misem alkalmasabb, mint a gyakori fogalmazás, összefüggő, a gyermek eszmekörén belül fekvő érdekes elbeszélések, történetek írásban való előadása. François Gonin, a már említett linguista, szintén ilyen szellemben óhajtja az eddig divatos betűzési, másolási és elemzési gyakorlatokat reformálni, s ezeket összefüggő fogalmazványokkal kivánja pótolni, mely ajánlatát lélektani okokkal támogatja: «Minden halandó szereti művét, főként ha az sikerült, és eme szeretetét hajlandó a reá fordított munkára is átvinni. Az írásbeli gyakorlatok között csakis a fogalmazványok engednek tért bizonyos önállóságnak, s növendékünk szellemi terményével együtt a reá fordított

munkát, az írást, is meg fogja kedvelni.» A polgári iskoláknak csakis legmagasabb osztályaiban művelik a feladatok ezen nemét; nem mintha az alsó osztályokban, de különösen a második osztálytól kezdve nem lennének alkalmazhatók, hanem mert eddig szokásos javításuk valamint előkészítésük is valljuk meg, rendkívüli fárasztó.

A németországi magasabbfokú tanintézetekben szintén csak a legfelső osztályokban fordulnak elő irálytani, illetőleg fogalmazási gyakorlatok. A berlini 1886-i miniszteri tanterv (Normal-Lehrplan für höhere Mädchenschulen 1886) ide vonatkozó része így szól:

«Die schriftlichen Aufsätze, insbesondere die deutschen Aufsätze werden auf der Oberstufe nicht zu selten gefertigt, sollen aber nicht zu lang sein und ein bestimmtes Mass nicht überschreiten. Ein deutscher Aufsatz wird etwa alle drei bis vier Wochen zu liefern sein.»

A genfi felső leányiskolának («L'école sécondaire et supérieure des jeunes filles») 1887/88-i első félévi értesítője szerint, melyet a nevezett iskola igazgatója, Philippe Bonneton úr lekötelező szívességének köszönhetek, a polgári isk. második osztályának megfelelő szakaszban prózai művek és költemények kivonatai iratnak, a következő osztályban kisebb szabad gyakorlatok, fogalmazványok, az V. osztályban pedig, mely a polg. isk. IV. osztályának felel meg, az anyanyelvre szánt nyolcz órából 1 óra irálytani gyakorlatokra vétetik és ily czimen «Art d'écrire» egészen el van különítve a nyelvtantól. A franczia közoktatásügyi miniszter 1882-i tanterve a szabad gyakorlatokat és irálytani feladatokat a felsőbb leányiskolákban szintén az első évfolyamtól kezdve teszi kötelezőkké s ha meggondoljuk, hogy a növendék élőszóval való előadásának ügyesítéséhez az iskola minden szaktanára hozzájárul, midőn a leczkét kihallgatja és szabatos feleletet kiván, míg az irály gyakorlása csakis a nyelvtanár dolga: át kell látnunk, hogy minél előbb hozzá kell e feladat teljesítéséhez látnunk, s hogy a czél elérésére a legközvetlenebb utat kell választanunk. E czél nem nyelvtani szabályok, nem a helyesírás egy magában, hanem gondolataink logikai elrendezéssel való, összefüggő előadása, mire csakis irálytani, illetőleg fogalmazási gyakorlatok alkalmasak.

Hogy az iskola eddig kevés fontosságot tulajdonít a tanterv ezen követelményének, az érettségi és képezdei felvételi vizsgálatokon beadott dolgozatokból eléggé kitünik. A nyelvoktatás reformja égető szükség, hiszen nemcsak nálunk, hanem más államokban is elégteleneknek bizonyulnak az elért eredmények. A. *Gandier*, tanfelügyelő az elemi tanítás 1887-i évkönyvében, mely M. *Jost* szerkesztésében jelent meg, «A tanító irodalmi műveltsége» czimén értekezést közöl, mely a «Nemzeti Nőnevelés» mult havi számában foglalt jelentéssel tendenciáját tekintve egészen megegyezik. Bevezetése így szól: «De toutes les parties du programme de l'instruction primaire, l'enseignement de la rédaction française est assurément la plus importante et celle qui donne les moindres résultats. Les commissions d'examen, les inspecteurs des écoles, reconnaissent et signalent la faiblesse des compositions en français, à tous les degrés, el il est très commun aux épreuves du brevet de capacité, de voir le même candidat, capable de faire une dictée très correcte, et incapable de rien écrire de son propre fonds, sur un sujet facile, sans offenser trop souvent le bon sens, le français, et même l'orthographe. Conséquence naturelle d'un enseignement, dont la grammaire et la dictée ont la meilleure part, et où l'on s'exerce guère à parler ni á écrire en français.»

A mennyiben az eredmények elégtelen volta a fővárosi polgári lányiskolákra is vonatkozik, bátran mondhatja az, ki a viszonyokat közelebbről ismeri, hogy ezek a jelenlegi körülmények között nem is tehetnek többet. Nem mutathatnak fel nagyobb eredményeket, mert:

1. Az anyanyelv tanítására szánt idő kevés. Az első osztályban 4, a többi osztályokban 3—3 óra kevés oly osztályokban, melyekben 60—70, felsőbb osztályokban 40—50 tanuló van együtt; ennyi növendék mellett szinte lehetetlenné válik az írásbeli gyakorlatokból meríthető előnyök kellő kizsákmánylása. Az említett és mintaszerűnek mondható genfi felsőbb leányiskola az alsó osztályokban 7—7, a magasabbakban 8—8 órát szentel az anyanyelv tanításának, a szintén említett berlini és franczia tanterv pedig 5—5, a felsőbb osztályokban 4—4 órát.

2. A mi polg. lányiskoláinkban a magyar nyelvi órák száma már csak azért sem elegendő, mert a tananyag rendkívül gazdag. A nyelvtan, az alsó osztályokban az összefüggő történelmet pótló olvasmányok, a szóbőség gyarapítása és a tiszta kiejtés gyakorlása végett tanított költemények, az elemzés, gyakorlatelőkészítés és javítás sokféleképen veszik igénybe a tanítót. A 10—14 éves gyermek szorgalmát folytonosan ösztönözni kell, különben könnyen hanyatlik. A tanulónak minél gyakrabban kell tehát felelni; a tanító ilyenkor megvizsgálja előadási ügyességét az olvasmányok tartalmának önálló elmondása által; meggyőződik szorgalmáról, midőn a verset kihallgatja; végül átnézi dolgozatait, melyek a növendék gondosságáról, emlékező tehetségének megbizhatóságáról, logikájáról, rend- és tisztaságszeretetéről tesznek bizonyságot. És mégis mindezen, egymást sokszor kizáró tehetségeket egyetlen osztályzattal kell megbirálnia! Nem csoda, ha azok nem egyeznek meg a vizsgáló bizottságok osztályzatával, mely bizottságok a mellékkörülményekre tekintettel nem lehetnek. Hogyan osztályozzon például a tanító egy német ajkú gyermeket, ki a leczkéket a legpompásabban megtanulja, de fennakad, valahányszor kemény és lágy, vagy sziszegő mássalhangzókat kell írásközben megkülönböztetni? Igen ajánlatos azért a bizonyítványokban az anyanyelv rovatának olyanforma megosztása, mely szerint a tanuló az írásból is külön osztályzatot kap. Nem egy gyermekre csakis az osztályzat hat buzdítólag, mit a rendkívüli tantárgyak szomorú példája eléggé bizonyít. Meglehet, a tanuló jobban igyekeznék, ha tudná, hogy minden feladatának a bizonyítványban is van nyoma.

3. Kézikönyveink, melyeknek népes iskolában, sajnos, igen nagy szerepük van, nem felelnek meg egészen a czélnak, a menynyiben az irásban felmerülő nehézségek leküzdésére kevés módot nyujtanak. Az olvasókönyvek irálya oly nehéz, az olvasmányok oly élvezhetetlenek, hogy írásbeli dolgozatok anyagául alig használhatók fel. Nincs meg bennök a gyermek tapasztalat-köréhez, érdeklődéséhez és értelmiségéhez mért fokozat, az a rendkívül szükséges rész pedig, mely hivatva lenne a beszéd- és értelemgyakorlatokat pótolni, egészen hiányzik.

Érdekes ily irányú és kitünő útmutatásokkal bővített tankönyv jelent meg Párisban *I. Carré* és *L. Moy* szerkesztésében,* mely művet sok jeles tulajdonságáért minden nyelvtanító figyelmébe ajánlhatom. A munka két részre oszlik: I. előkészítő tanfolyam és II. első tanfolyam az írás- és beszédgyakorlatok számára. A tanulónak és tanítónak külön-külön könyvet ad kezébe, melyek közül az utóbbit az előbbi kommentárjának tekinthetjük s mint ilyen főként tapasztalatlanabb tanítóknak igen jó szolgálatot tesz. A tanuló könyve háromféle rovatot tartalmaz: 1. Olvasmányokat, melyeken gyakran előforduló hibák vannak feltüntetve, vagy melyek irálytani szabályok levonására alkalmasak. — 2. A második rovat írásbeli feladatok anyagát adja. Ez a legváltozatosabb és legérdekesebb rovat. — 3. A harmadik a növendék szószegénységén akarván segíteni, a szöveg között elszórtan mintegy 600 szó magyarázatára nyujt alkalmat, a mennyiben csakis kérdések vannak adva, melyek rokonértelmű vagy hasonló képzésű szókra vonatkoznak. E rovat neve: Vocabulaire. — A tanító könyve a tanulóénak magyarázata levén, sokkal bővebb az utóbbinál, mert a kidolgozott feladat-anyagon és feleletekkel bővített szótáron kívül bevezetésül módszertani utasításokat tartalmaz, melyek a feladat előkészítésére, terjedelmére és javítására vonatkoznak. Carré és Moy eme bevezetésben azon óhajtásnak ad kifejezést, *bár vétetnék fel a fogalmazás minél előbb az iskola mindennapi teendői sorába.*

Bár akadna nálunk is minél több olyan apostola az írott szónak mint Moy és Carré; hiszen a fogalmazásnak még az a haszna is megvan, hogy az élőszóval való előadásnak is képző eszköze, a mennyiben a növendéket szabatossághoz és higgadtsághoz szoktatja. Rég megmondta Quintilian: «*a szónok legjobb mestere a toll!*»

(Budapest.) Ecker Auguszta.

* I. rész. L'année préparatoire de rédaction et d'élocution.

II. rész. La première année de rédaction et d'élocution. J. Carré (Inspecteur général de l'enseignement primaire); L. Moy (Professeur à la Faculté des lettres). 1887.

A BIBLIA KIVÁLÓBB NŐI ALAKJAI.*

(Második közlemény.)

A Debora győzelmi énekében ugyancsak egy nő *Jáel* játsza a főszerepet, kiben a birák vad, anarchikus korszakának patriotizmusa a maga egész kegyetlenségében nyert kifejezést. Mikor Bárák — így olvassuk a Birák könyve IV. fejezetében — megverte Siserát és «elhullott ennek egész tábora fegyvernek éle miatt és meg nem marada még csak egy is», ő maga pedig gyalog menekült el Jáelnek, a kenita Héber feleségének sátorába, itt keresett oltalmat, mert — mint a történetíró indokolja — «békesség vala Jábin, Hasornak királya és a kenita Héber háznépe között». Siserának hát kettős indoka volt, hogy Jáelnél keressen menedéket. Először, mert a női lakosztályba vagy sátorba keleten, épen úgy mint ma is, tilalmas volt idegennek behatolni s azt még az ellenségnek is tiszteletben kellett tartania; másodszor, mert épen egy az ő királyával békességben levő törzsfőnök neje volt Jáel és a vendégjog keleten szent. A sátor felé futó Siserának elébe is megy Jáel, szivesen hívja: «Térj be édes uram, térj be én hozzám, ne félj!» Kitüntető barátsággal fogadja a menekülőt; a megfáradottnak, ki csak egy ital vizet kér, fejedelmi csészében tejszínt ad; betakargatja őt és az aggódó vezért ravaszul megnyugtatja, hogy nincsen ott senki, ki bánthatná. Mikor aztán ez ellankadtan álomba merül, orgyilkosként, a szent vendégjog megsértésével és egy elszánt s a maga rajongó patriotizmusában furiává vált nőnek dühével a földhöz szegzi őt. Terve ravasz, tette merész és bizonyos önérzettel is hívja azután

* Az első közleményt lásd folyólratunk idei IV. füzetében. 182—92. lapokon. *Szerk.*

Bárákot, ki Siserát kereste: «Jöszte és megmutatom néked az embert, a kit keressz!» Maga a történetíró is úgy látszik kedvvel foglalkozik Jáellel, mert az egész jelenetet a legapróbb részletességgel jegyzi fel s gyönyörködik az ellenségen ily ravaszul és kegyetlenül bosszútálló nőben. És hogy ez az alak, a vérszomjas nő-tigris, mennyire kedvelt a tisztán csak saját nemzetségéhez tartozókat szerető és a minden mást feltétlenül gyűlölő népnél, mutatja az, hogy még két ilyen Jáel-féle női alakról emlékezik meg a zsidó történet: az egyik *Eszter*, kinek egy egész könyv van szentelve az ó-testamentumban, a másik *Judith*, kiről az apokrif irodalom egy kiválóbb terméke szól és a *Holofernessel* való jelenete nem egy nagyobb szabású festménynek képezte tárgyát.

Eszter a nemzetén csüggő nő példányképe, habár a zsidók szűkkeblű partikularizmusa jellemzi őt is és fővonása: az égő bosszúvágy népe ellenségeivel szemben. Jáeltől és Judithtól csak abban különbözik, hogy nem önmaga hajtja végre a bosszú művét és náluknál annyiban több benne a nőies, a mennyiben jellemében van bizonyos hajlékonyság, mely inkább engedelmeskedni, mint akarni látszik, — hisz tisztán csak Mardocheusnak eszköze. («Mert Mardocheus szavát úgy fogadja Eszter, mint akkor, mikor ő tartja vala.» II: 20.) Rendkívüli szépsége által megnyeri a perzsa király kegyét s e megnyert kegyet aztán jól alkalmazott ravaszsággal, behizelgő nyájassággal használja fel saját népe érdekében, hogy Mardocheus által magának a királynak beleegyezésével véres bosszút állasson a zsidókat üldözni akaró perzsák felett. Eszter egy jóval későbbi kornak — a perzsa kornak — leánya már, a róla szóló könyv is a Kr. e. harmadik századnak terméke; de sem a könyv írója, sem a történetben szereplő főalak erkölcsi felfogásában egy hajszállal sem áll magasabb színvonalon, mint Debora s az ő dicsőített Jáele. Ravaszságát mutatja, hogy a királytól épen a vendégség alkalmával kéri ki Hámán és háznépe ellen a kiirtó rendeletet, a mikor Perzsiában semmiféle kérelmet nem utasítanak vissza; vérszomját pedig az, hogy az általa kihizelgett rendeletek folytán egymásután következő napokon hetvenötezeren ölettek le a perzsák közül. Ez adat történeti hitelességének kutatását hagyjuk, — ha

csak Hámán maga esett is Eszter vérszomjának áldozatul: ez magán a dolgon s annak erkölcsi megitélésén nem változtat absolute semmit. Babonás vallásosságát élénken jellemzik e szavak: «Menj el és gyűjts egybe minden zsidókat, kik Susánban találtatnak és böjtöljetek érettem és se egyetek, se igyatok harmadnapig se éjjel, se nappal, én is az én leányaimmal így böjtölök: és eképen bémegyek a királyhoz, ha szintén el kell is vesznem!» (IV: 16.) Az istenségről, — melynek kegyét ily módon kell megnyerni s a melyről azt hiszi, hogy ez egy irtózatos öldökléshez a maga támogatását nyújtja böjtök árán, — egyáltalában nem lehetett valami magasabb felfogása.

A zsidó hagyományok Iphigeniája: a tragikus sorsú *Jeftének* egyetlen *leánya*, ki zene és körtánczot járó leányok kiséretével megy a győzelemből megtérő apa elé és kit aztán az apának balga fogadása áldozatul kénytelen vinni az Izrael ellenségén bosszút állott Jehovának. A győzelemért való hálaadó-áldozat! De története nincs úgy kidolgozva, mint a görög regevilág Iphigeniájáé és az áldozat nem előleges engesztelő áldozat, ez nem Izrael szabadságát menti meg, hanem utólagos és a megnyert szabadságot pecsételi meg. Abban az önmegadásban, melylyel atyjának enged, midőn megtudja, hogy az mit fogadott, van valami mélyen rokonszenves, valami felemelő nemesség, odaadó vallásosság és szinte a legőszintébb részvéttel kisérjük magányába, midőn «leánybarátival» elmegy két hónapra a hegyek közé, hogy elvonulva a világ zajától készüljön el a nagy áldozatra.

Ne zavarjuk csendes, áhitatos merengését, hagyjuk őt egyedül s e tiszta, szűzies lélek emlékét megőrizvén, forgassuk tovább a történetek lapjait; menjünk elébb e szertelenül rendezett nagy kertben. Fehér liliom mellett sokszor virít útszéli pipacs. Jefte leányának eszményi s szinte légies alakjára *Delilával* találkozunk. A Sámson-mondának hősnője. Ő maga is Sámson női kiadásban. Egy kitünően s szinte drámaian jellemzett alak. A Kyrkék fajából való, a kinek ölében népet, hazát, életczélt, faj-gyülöletet, mindent feled az ezreket egy állcsonttal leverni képes hős. Fel is használja szépség és tettetett szerelme mámorító hatását és a ki a nyers gúzs-

vesszőből font köteleket, mint tűz által megperzselt vékony csepüszálakat tépi szét, ki a szövet szálai közé beszőtt hajával a zugolyfát is képes kiszakítni: nem bírja lefosztani a csábszavak, a hizelgés, majd a dúzzogó szemrehányás szőtte aranyhálót; benne fogva marad. Maga neve is már *árulót* jelent. Tettében, hogy Sámsont a filiszteusok kezébe adja, nincsen egyetlen, még csak a nemesebb indokok árnyékát magán viselő vonás sem, még csak annyi sincs, hogy legalább azt mondhatnánk reá, miszerint a saját népe iránt való szeretete vezeti lépéseit, mert így olvassuk róla a Birák könyvében: «Felmenének pedig ahoz a filiszteusok fejedelmei és mondának néki: Csald meg őt és lásd meg, miben vagyon az ő nagy ereje és miképen vehetünk erőt rajta . . . és mi mindnyájan adunk kiki néked ezer és száz ezüstpénzt.» Előbb nyájasan kéri Sámsont: «Mondd meg, kérlek, nékem, miben vagyon a te nagy erőd?» Majd szelid szemrehányással szól: «Ime megcsúfoltál engemet és hazugságot szóltál nékem, most már mondd meg igazán» stb. Azután daczosan parancsol: «Ez ideig csak gúnyolódtál velem és hazugságokat szóltál nékem, mondd meg nékem, mivel köttethetnél meg!» Végül, mikor ez sem használ, ama csalhatatlan eszközhöz fordul ő is, mely azelőtt s azóta annyiszor fegyverezte már le még a csatákon rettenthetlen «oroszlánszívű»-eket is. «Mennyiszer mondtad: «szeretlek tégedet» és a te szived még sincs én velem!» — mondja Sámson keblére borúlva és kitünően festi az egész jelenetet a történetíró, mikor elmondja: «és lőn, hogy ily beszédekkel szorongatta őtet mindennap és untatta őtet és megszomorodék az ő lelke, úgy hogy majd meghalna.» (Bir. XVI. 16.) Ekkora bánat meglágyítja végre Sámsont is és feltárja előtte erejének titkát, — mit hogy miként használt fel a czélját elért «áruló», régi emlékeinkből tudjuk.

A birák korának háborúktól zajos és kegyetlen népgyilkolásoktól véres nagy eposzára, melyben még az egyes epizódok is Jáel pőrölyének csapását viszhangozzák, Debora dythirambjától kísértetve, — egy rendkívül kedves idill következik az ó-testamentumi könyvekben: a *Ruth asszony könyve.* A világirodalom legbájosabb idilljeinek egyike s a kinek csak érzéke van az egyszerű természetes iránt, az a legnagyobb gyönyörrel olvashatja e kis munkát, mely

mintegy felderítő fénysugarat vet a birák sötét korszakára s megaranyozza legalább a kép széleit. Delila csábos beszéde, kendőzött alakja után *Naominak* és *Rúthnak* egyszerű, tiszta nőies, rokonszenves egyénisége. Történetük egy bájos családi kép a maga derültségével, bensőségével, mély érzéseivel s természetes helyzeteivel. Az egész elbeszélésen valami vonzó, kedves naivság vonul keresztül.

Bethlehemben (a «kenyérnek házában») éhség üt ki. Az inség elől Elimélek, feleségével *Naómival* és két fiával Mahlonnal és Kiljonnal elköltözik a moabiták földére. Itt megtelepedve a két fiú megnősül, az egyik elveszi *Ruthot*, a másik *Orpát*. Majd idő multán meghal az apa is, a két fiú is s ott marad együtt a három özvegy, Naómi özvegységének terhét a saját hazájában könnyebbnek vélvén elviselhetni, szülötte földére vágyik visszatérni. Menyei is vele akarnak menni; de a határnál, a meddig elkisérték őt, le akarja őket beszélni: «Menjetek el és térjetek haza, kiki az ő anyjának házához. Cselekedjék az Úr irgalmasságot veletek, a miképen cselekedtetek a megholtakkal és én velem!» Mennyi szeretet e nehány szóban! A búcsúzás azonban nem ment könnyen. Végre is csak Orpa enged, de Rúth a legbensőbb ragaszkodás hangján csak azt mondja: «Ne kérj engemet, hogy elhagyjalak téged, avagy elmenjek tőled! Mert a hová menéndesz, oda megyek és valahol lakándasz, ott lakom; a te néped én népem és a te Istened én Istenem! A hol meghalándasz, ott halok meg és temettetem el. Úgy cselekedjék az Úr és azt mívelje velem, hogy csak a halál választ el engemet te tőled.» Szebben, igazabban azt a mély, benső vonzódást, teljes odaadást lehetetlen kifejezni. Ezt a ragaszkodást Naómi sem utasíthatta vissza.

Majd megérkezik a két vándor Bethlehembe. Naómi visszatérése egész mozgalomba hozza a kicsiny várost s egyik ember a mástól kiváncsian kérdezi: «Nemde nem Naómi-é ez?!» A férjét s fiait vesztett a maga keserű emlékeivel elfoglalva megható bensőséggel és mély vallásos érzéssel felel a kérdezősködőknek: «Ne hívjatok engemet Naóminak («kedves, kellemes»), hanem hívjatok inkább Márának («keserűség»), mert igen nagy keserűséggel illetett engemet a Mindenható! Én gazdag valék, mikor elmentem; de

üresen hoza meg engemet az Úr! Miért hívnátok azért engemet Naóminak, ha az Úr megnyomorított engemet és a Mindenható nyomorúságokkal illetett engemet?» De ha már eljött Ruth öreg napával, neki mint fiatalabbnak gondoskodnia is kell róla. A mózesi törvények megrendelték, hogy azokat a kalászokat, miket a kévekötők elhagynak, nem szabad felszedni, hadd kalászhassák azokat a szegények, özvegyek s árvák össze. Bethlehemben épen az árpaaratás ideje volt. Elmegy hát Ruth, hogy kalászgasson. Útjában a Boáz földére vetődik, ki Naóminak sógora volt. Boáznak az ott gyűjtögető asszony nagyon megtetszik s nemcsak, hogy megengedi a kalászatot, hanem még meghagyja szolgáinak is, hogy ne bántsák, sőt hadd szedjen a kévék között is. Ruth meg van lepve Boáz e jósága felett s csodálkozva kérdi: «Hogy-hogy találtam ilyen kedvet a te szemeid előtt, hogy ismerj engemet, holott én idegen vagyok?» Nagyon jellemző aztán Boáznak erre adott válasza: «Mindeneket megmondottak nékem, valamiket cselekedtél a te napaddal, minek utána meghalt a te férjed és hogy elhagyván a te atyádat és anyádat és a te születésednek földét, jöttél oly nép közibe, melyet azelőtt nem ismertél. Fizesse meg néked az Úr a te cselekedetedet és legyen tökéletes a te jutalmad az Izrael Urának Istenének előtte, ki ide jöttél, hogy az ő szárnyaival fedeznéd be magadat». Majd Naómi tanácsára Boáz neje lesz Ruth, az ú. n. levirath-törvény értelmében, a mely szerint a gyermektelen özvegyet a legközelebbi rokon tartozik nőül venni. És e házasság folytán dédanyjává lett Rúth Dávidnak, a nagy királynak. Mily rendkívül természetes, vonzó jelenet, mikor Rúthnak gyermeke megszületik. Összefut az «asszonynép» s monda Naóminak, a szeretetteljes nagyanyának: «Áldott az Úr, ki nem engedte, hogy rokonság nélkül légy ma te és tiszteltessék az ő neve Izráelben! Ez a te lelkedet is megvidámítja és táplálja a te vénségedet, mert a te menyed, ki szeret téged, szülte őt, a ki jobb néked, mint hét fiaid». Azután egész kedélyesen, a szomszédasszonyok adnak a fiúnak nevet. Szinte festve van ez a kép, úgy megelevenedik előttünk s a két főalak Rúth és Naómi iránt érzett rokonszenv melege ömlik el az egészen. A kiket mindenki úgy szeretett, csak nemes, tiszta egyéniségek lehettek. Naómi-

ben a gyengédség és vallásosság, Rúthban pedig a háladatosság, a kitartás, türelem, hűség, szivélyesség és jóság a fővonások. Mintája a női ragaszkodásnak, erénynek és szemérmetességnek. Egyszerű, természetes, egyáltalában semmi sincs benne a negélyzett, mesterkélt érzésekből. A tisztának igazán minden tiszta. A régi, patriarchális kornak és viszonyoknak eszményi és mégis való emléke. És szinte jól esik, hogy midőn továbbmenőleg a Sámuel könyvét forgatjuk, Sámuelnek anyjával *Annával,* Elkána feleségével találkozhatunk, mert nem zavarja meg azt a kellemes benyomást, mit Naómi és Ruth reánk tettek. *Anna* hosszú ideig gyermektelen s Elkána hiába vigasztalja őt, hogy «nemde nem jobb vagyok-é én néked tíz fiadnál is?» ő csak el van keseredve és csak az Úrhoz könyörög, hogy vegye el róla gyalázatát. Fogadást tesz, «ezt mondván: Seregeknek Ura, ha megtekinted a te leányodnak nyomorúságát és én rólam megemlékezel és el nem felejtkezel a te szolgáló leányodról, hanem neki fiú gyermeket adándasz: én őt teljes életében az Úrnak szentelem». «Mily felemelkedett lélek s nemes gondolkozás: nem csupán azt tervezni s munkálni, hogy a magzatnak világ szerint legyen jól dolga, gazdagságban, fény- és kitüntetésben élvén, hanem hogy művelt, szép erkölcscsel, nemes érzelmekkel s valódi lelki kincsekkel gazdag és ékeskedő legyen» — mondja róla Tompa az Olajágban. Mikor aztán a gyermek csakugyan megszületik, Sámuelnek — «az Úr meghallgatott» — nevezé őt s két éves korában már felviszi őt a templomba, hogy ott a szent helyen neveltessék és szenteltessék élete az Úrnak. Egy emelkedett hangú hálaadó ének mint költőnőt tünteti fel *Annát.* A költeményben a túláradott anyai öröm, az anyaság boldogító érzetének büszkesége nyer élénk kifejezést, az Úrnak mondott hálaadással vegyesen. (I, Sám. II.)

A királyi trónon ült nők közül csak az egy *Jezabel* az, a kiről magunknak a részletesebb feljegyzések alapján legalább, némi képet alkothatunk, a többi ott maradt a háremek homályában s még neveik is alig említtetnek meg. Pedig hogy nem épen olyan semmik voltak a trónok urainak nejei és kegyencznői, mutatja Bethsabénak, az Uriás volt feleségének szereplése, ki a maga intriguájával juttatja a törvényes trónutód, Adonia helyett, a saját fiát Salamont

a királyi székbe és igazolja az az elbeszélés, melyet a I. Királyok : XI: 1. és következő verseiben olvasunk, miszerint «Salamon király megszerete sok idegen asszonyokat, még pedig a Faraó leányán kívül a Moábiták, Ammoniták, Edomiták, Sidonbeliek és Hitteusok leányait — — — és az ő feleségei elhajták az szivét az idegen istenek után és nem vala szive tökéletes az ő urához Istenéhez, a mint az ő atyjának, Dávidnak szive vala.» *Jézabel* azonban nemcsak így a háttérből fondorkodik, hanem még vérbe mártott kezeivel sem átall a nyilt színre kilépni. Férje Aháb, Izrael országának egyik leggyűlöltebb királya, ki inkább gyenge volt, mint rosz, szolgája egy gonosz asszonynak s akaratának puszta eszköze. Jezabel maga a Baal-kultusznak híve, ezt akarja általánossá tenni Izraelben s nyílt üldözéssel fordul a Jehova követői ellen. Illés, a hatalmas próféta hiába emeli fel szavát, elhangzik fenyegető beszéde, melylyel Jehovának haragját dörgi Jezabel fejére s kénytelen a kegyetlen királynő elől Beersebába menekülni. (I. Kir. XIX: 1—3.) Aháb birtokával szomszédos Nábótnak szőlője, melyet a király szeretne megszerezni. Nábót azonban az atyáitól maradt örökségét semmi áron nem akarja eladni. A király e felett elszomorodik s midőn Jezabel megtudja szomorúsága okát, büszke önkénykedéssel mondja férjének: hát ilyen király vagy te?! «eképen birod-é most te az Izrael országát?» Azután ő maga királyi pecséttel ellátott rendeletet ad ki, hogy hamis tanúk által be kell vádoltatni Nábótot, mint istenkáromlót és felségsértőt s meg kell köveztetni. A főemberek, az udvar kegyét vadászók eképen is cselekesznek s maga a férj is nyugodtan foglalja el azután Nábót szőlőjét, mit előbb szép szerével nem kaphatott meg. (I. Kir. XXI: 1—16.) Az előbb elmenekült Illés e kegyetlen s alávaló jogsértés hallatára visszajő s kemény ítéletet mond Jezabel felett és megjövendöli, hogy a legrútabb halál fogja ezért őt érni: «az ebek eszik meg Jezabelt Jezréelnek kőfala előtt». (I. Kir. XXI: 23.) Nehány lappal azután csakugyan azt olvassuk, hogy Jehu fellázad az Aháb háza ellen, azt leveri; de a gőgös Jezabelt még ez sem töri meg, még a borzasztó jóslat fenyegetése sem rettenti el, felfuvalkodott büszkeséggel, kendőzött arczczal, ünnepi ékszerekben, királynői díszben várja a palotában a láza-

dót. Ez azonban, a mint Jezreelbe ér, levetteti őt palotája ablakából «és az ő véréből mind a falra, mind a lovakra fecskendezék és eltapodtatá őtet». Mikor pedig el akarta volna temettetni, — mert «hisz király leánya volt», — csak fejét, kezét és lábait találták meg, a többit az ebek marczangolták szét. (II. Kir. IX: 32—37.) Ime a jóslat beteljesülése s az élet és történet igazságszolgáltatása! Emlékét az iránta érzett határtalan gyűlölet tartotta fen egész az újtestamentumi korig s a «Mennyei jelenésekről» írott könyv szerzője egyenesen őt teszi,-és pedig teljes joggal,-a bálványimádás és erkölcsi romlottság tipusává (Jelen. II: 20).

Hogy ne Jezabel borzalmat keltő alakjával végezzem be az ó testamentomban kisebb, nagyobb szerepet játszott nőknek ismertetését, szeretném magam s olvasóim elé varázsolni a héber irodalom egyetlen reánk maradt szerelmi dalgyűjteményének, az Énekek-énekének bájos *Sulamitját*, a kinek fejére a keleti költészet bizarrabbnál-bizarrabb szóvirágaiból fon kedvese koszorút; de legfeljebb csak külsőleg írhatnám le őt s vajjon hogyan merészeljem a kelet színpompájával festett és a forró szerelem izzó napjával megvilágított képet gyarló ecsettel lemásolni?! Olyan Sulamit a leányok, mint a liliom a tövisek között. Szépségéről így zeng kedvese:

«Az én szerelmesem ragyogó fehér és piros:
Kitünő sok ezer közül.
Feje mint a megtisztított arany:
Fodor haja, fekete, mint holló.
Szemei mint patak partján szállongó galambok:
Téjben fördödnek, foglalatban ülnek. (Én. én. V: 10—12.)
Bibor fonalhoz hasonlók ajkaid,
Beszéded kedves:
Mint a gránátalma gerezdje ragyog arczod
Hajad fonatéki közül.
Nyakad olyan, mint Dávidnak tornya
Mit építettek fegyveres háznak:
Ezer paizs csüng benne,
A hősök fegyverei.
Kebleid mint fiatal őzikék,
Ünőnek ikrei:
Legelve liliomok között.

Mindenestől szép vagy én kedvesem,
Nincs rajtad semmi hiba sem.
Megigéztél hugom, menyasszonyom,
Szemednek egyetlen pillantásával igéztél meg engem
S nyakad ékszerének egyetlen csillámával.
Szinmézet csepegnek ajakaid, én jegyesem,
Méz és tej van nyelvednek alatta
És ruháid illata, mint a Libanon illatárja.
Bekerített kert az én hugom, jegyesem,
Elzárt forrás, lepecsételt kútfő.
Csemetéid mint a kéj-kertek gránátalma-fákkal,
Nemes gyümölcsökkel:
Cziprusok nárdusokkal egybe,
Nárdus és sáfrány, czukornád és fahéj
Tömjén fával együtt:
Myrrha és aloes
Minden drága fűszerszámmal vegyest —
Kerti forrás, élő vizek kútfeje
És a Libanonról alácsörgő patak.
Szállj fel északi szél és jöjj te déli szél,
Lebbenj át kertemen, hadd áradjon fűszere illata:
Kedvesem jöjjön el az ő kertjébe
És élvezze annak nemes gyümölcseit. (Én. én. IV. fej.)

Ilyen jegyeshez csak olyan vőlegény is illik, mint a Sulamité: olyan mint a hajnal, szép, mint a hold, tiszta, mint a nap és rettenetes, mint a zászlós tábor (Én. én. VI: 7). A költő a tisztán érzéki szerelemnek dalnoka még,—csak mikor az ember megtanult igazán szeretni, mikor a nő is többé nem csupán a háremnek volt dísze, hanem a családnak a férfival egyenjogú és rangú tagja: akkor tanulta meg a benső, a lelki tulajdonokat becsülni s a szép lélekben gyönyörködni, mely ott mosolyg szeliden a szemek bűvös-bájos tükrében.

A ragyogó szépségű Sulamittal fejezzük be az ótestamentumi nők arczképcsarnokát s lépjünk be az új testamentum világába, melynek — a mint Tompa oly szépen mondja — «üde, meleg legében a női erények is szelidebb jellemet s igazabb kifejezést nyertek».

Kenessey Béla.

EGY NÉMET PEDAGÓGUS A LÁNYOK OLVASMÁNYÁRÓL.

Az insterburgi felsőbb- és középleányiskola igazgatójától, *Goerth*-től egy igen gyakorlati irányú könyv jelent meg Lipcsében,* melynek végén a leányok ifj. olvasmányáról is elmélkedik a szerző, s bár vele nem értek is egyet mindenben, a czikket mégis érdemesnek tartom arra, hogy vele a «Nemzeti Nőnevelés» t. olvasói is megismerkedjenek s belőle egyet-mást a gyakorlati életben is alkalmazzanak.

Az ifjúsági olvasmány czéljára, kárára vagy hasznára vonatkozó nézetek — úgy mond szerző — még nem oly tisztázottak, hogy azokról már ne lehetne szólni. A pedagógus írók, a kik erről a tételről értekeztek, s különösen azok, kik a lányok olvasmányával külön is foglalkoztak, abban hibáznak leginkább, hogy az olvasással való foglalkozást túlbecsülik. Igen szépen beszélnek arról, hogy mily hatása lehet az olvasmánynak, de úgy látszik, a dolgot a maga valójában nem figyelték meg kellőleg. Azt mondják, az ifjúsági olvasmány egyike a leghatásosabb képző- és nevelőeszközöknek** s fölötte alkalmas arra, hogy a családot és az iskolát a tanításban és nevelésben támogassa, sőt számos ember egyenesen neki köszönhette életrevalóságát, sőt hírnevességét is, úgy hogy bízvást lehet állítani, hogy a magánolvasmány még a rendszeres tanítást is pótol-

* «*Die Lehrkunst*». Ein Führer für Lehrer und Lehrerinen, welche sich in ihrem Berufe zur Meisterschaft ausbilden wollen. Von A. *Goerth*, Director der höhern und mittlern Mädchenschule in Insterburg, Ostpr., früher Dirigent eines Lehrerinenseminars. — Leipzig und Berlin, Verlag von Julius Klinkhardt.

** En az élő példa után elsőnek tartom! *B. J.*

hatja, mert sokoldalú képzőeszköz, s azonkivül hogy hasznos ismeretekre tanít, az egész emberre hat; nyelvét képezi, elméjét élesíti, képzelmét élénkíti és zabolázza, ízlését nemesíti, érzelmeit hevíti és tisztítja, akaratát a jóra irányítja. Különösen a mi az érzelemre és akaratra való hatását illeti, a magánolvasmánynak még az az előnye is van a szóbeli tanítás fölött, hogy a növendék csendesen foglalkozik könyvével s magát benne mint valami tükörben tekinti zavartalanul, saját tetszése szerint tovább szőve azokat a gondolatokat, a mik benne ébredtek, — a jó tanácsokat szívében megfontolhatja, s benne a nemesebb érzelmek mélyebben gyökerezhetnek, míg a szóbeli tanításnál épen ott ragadtatik tovább a folyamtól, a hol a tárgynál való hosszasabb megállapodás talán javára lett volna.

Ezek azok, a mikkel tudomásom szerint a legtöbb író érvel, míg ellenben olyanok is vannak, a kik mitsem akarnak az ifjúsági olvasmányról hallani és tudni, mert a gyermekben támadható olvasási szenvedélyt igen veszélyesnek tartják.

Én azonban más véleményen vagyok. Szerintem csak az olyan könyvek lehetnek képző hatással, a melyeknek *tudományos* vagy *művészeti* tartalmuk van. Utóbbiakhoz tartoznak a költészet remekei; amazokhoz a szigorúan vett tudományos műveken kívül a népszerű nyelven írt ismertetések, jó hírlapi czikkek, kritikák, napi kérdéseket vitató dolgozatok stb. Az u. n. mulattató irodalmat, mint pl. novellákat, úti kalandokat, elbeszéléseket nemcsak haszontalanoknak tartom, hanem károsaknak is, mert ezek elrontják az ízlést, elhomályosítják a gondolkozó képességet s teletömik a fejeket üres képzelődéssel.*)

Kérdés már most, *mily módon* mozdíthatjuk elő műveltségünket jó könyvek által!

A költészet termékeit még a míveltebb emberek közül is sokan csak időtöltésből olvassák, s beérik a pillanatnyi élvezettel. Én azonban azt hiszem, hogy még az apró lirai költeményeket is komoly

*) Szerző itt nyilván túllő a czélon, s valószínűleg inkább saját egyéni ízlése szerint ítéli meg az irodalmat, a mi persze az összességre nem lehet irányadó. *B. J.*

tanulmány tárgyává kellene tennünk. A mi pedig a tudományos olvasmányt illeti, hát ezt igazán csak tollal kezünkben s kivonatokat készítve olvashatjuk haszonnal, mert csak is így lesz annak tartalma maradandó tulajdonunkká. A ki csak egyszeri futólagos olvasásra szorítkozik és ezzel beéri, annak nemcsak hogy haszna nem lesz az olvasásból, hanem kára támad. Úgy jár mint «Faust» tanítványa, a ki őszintén megvallja:

«Es wird mir von alledem so dumm,
Geht mir wie 'n Mühlrad im Kopfe herum.»

A ki az ilyen olvasást folytatja, felületessé és tudákossá lesz, s mindenhez hozzá akar szólni. A hiányos tudástól felfuvalkodik, a teljestől pedig szerény lesz az ember.

S ha már a felnőttek műveltsége is kárát vallja a felületes sokat-olvasásnak: az ifjúságot még sokkal inkább kell féltenünk tőle.

Igaz, hogy «némely ember ifjúsági olvasmányainak köszönheti életrevalóságát, sőt hírnevét is», de bizonyára csak abban az esetben, ha az olvasást komoly tanulmányozással kapcsolta össze. Ép ezért a gyermekeket már korán arra kell szoktatni, hogy az olyan könyveket, mikből hasznos ismereteket akarnak szerezni, tollal a kezükben olvassák. Futólagos olvasásnál maradhatnak ugyan némi töredékek az emlékezetben, de ezekből vajmi kevés hasznunk támadhat. A költészet termékeit tetszésük szerint olvassák. Az olyan u. n. mulattató olvasmánytól, a mely csupán csak szórakoztat, a gyermekeket jobb egészen eltiltani.

Az ifjúsági iratok nagy tömegében mindenekelőtt találunk rege-, mese-, monda- és legenda-gyűjteményeket. Mint az igazi művészet termékei fölötte alkalmasok ifj. olvasmánynak, s a gyermekek élvezettel is olvassák.

Ezek mellett találunk könyveket, melyek azt tűzték ki célul, hogy mindenféle hasznos ismereteket illusztrált elbeszélések által terjeszszenek. Az eszme szép, de ha azt gondoljuk, hogy az ily könyvek olvasása a rendszeres oktatást pótolhatja, akkor tévedünk. Gyermekkoromban igen sok könyvet olvastam el, de nem vettem észre, hogy ezáltal ismereteim köre valami nagyon szélesbedett és tágult volna. Ugyanezt tapasztaltam saját gyermekeimnél és tanít-

ványaimnál. A lányok az ilyen könyvekről mitsem akarnak tudni, lapozgatnak bennük, megnézik a képeket, de iránt uk valami különös érdekeltséget nem mutatnak.

Igy hát az a véleményem, hogy az ilyen könyveket ismételve kell a gyermekek kezébe adni, a tartalmat számon kérni, sőt kivonatokat is csináltatni belőlük, s általában már korán oda törekedni, hogy az olvasásnál az élvezet mellett a *munka* momentuma is érvényesüljön.

Hátra marad még azon mulattató olvasmányokról szólanom, melyek különösen az ifjuság számára készültek. Az ezen téren megjelent selejtes termékek főleg a női nemre nézve veszélyesek; mert az utóbbi évtizedekben, mióta az ú. n. nőkérdés «égetővé» vált, az ifjusági írónők gombamódra szaporodtak s nyerészkedő kiadók segélyével a nőnemű ifjuság olvasási dühét s a szülők gondatlanságát és balgaságát oly szemérmetlenül aknázták ki, hogy az ember szinte arra érzi magát indíttatva, hogy ellenük a rendőrség közbevetését vegye igénybe. Az ilyen könyvek csinosan ki vannak állítva, színes képekkel diszítve, s a címlapra rendesen oda bigyesztik, hogy «13—16 éves» avagy pedig «serdültebb» lányok számára vannak írva. A karácsonyi, születés- vagy névnapi ajándékokat vásárló szülő lépre megy, a kiadó jó üzletet csinál, az «írónő» pedig hova-tovább termékenyebb lesz. Az ártatlanabb természetűek ezen könyvek közül édeskés s szenteskedő csevegést tartalmaznak, de vannak oly veszélyesek is, hogy az ember szinte megijed, ha azokat elolvassa. A leánytanítóra és művelődés-történészre nézve annyiban bírnak ezek is érdekkel, mert legalább betekintést nyernek a «felsőbb körök» és «jó családok» nőnevelésébe. Persze az ilyen bepillantás nem valami örvendetes dolgokat enged látni. A sokszor élethű képekben vázolt nőnemű ifjúság seholsem tanusít erkölcsi komolyságot, eszményi életnézletet, hanem mindenütt csak a munkával való visszatetsző babrálást, az emberi szív legnemesebb és legszentebb érzelmeivel való frivol játékot s az élvezetek után való túlságos hajhászást. Sehol sem találni még nyomait sem a szellemi élet iránti igaz érdeklődésnek. Mindenütt csak könnyelmű s gondatlan érzékiség; a kötelesség kategorikus imperativusának semmi

nyoma. S ha az említett könyvekben ecsetelt ilyen nők már sokat, eleget élveztek, avagy ha törekvéseikben hajótörést szenvedtek, akkor azután kegyeskedő életet kezdenek, s a Megváltó életében lelnek vigasztalást és megnyugvást. A kékharisnyák módjára az összes ifjúsági írónők az általuk ecsetelt és hősnőkül választott női alakokban vagy magukat festették le, vagy pedig oly jeleneteket és cselekedeteket beszéltek el, a mik nekik serdülő leánykorukban oly nagyon tetszettek; innen van az, hogy oly «élethíven» tudnak mesélni s elbeszéléseiket a fiatal lányok élvezettel olvassák. Mert csakugyan, a jobb nevelésű leányok is az efajta olvasmányt szeretik legjobban. Hisz a «jó társaság», a «jó családok», a vagyonos kereskedők és magasabb tisztviselők leányai e könyvekben a saját gondolkodásukat, a saját vágyaikat találják ecsetelve. Szerző ezután több, nálunk Magyarországon is igen olvasott ifjusági iratot mutat be, melyeknek legnagyobb részét elveti; hivatott ifjúsági irónőknek, a mennyire ebbeli tapasztalata terjed, a németek közt csak *Wildermuth Ottiliát* és *Pichler Lujzát* ismeri el szerző.

Ezután szerző taglalja, hogy minő mértékben engedjük meg a növendékeknek az olvasást, hogy az rájuk nézve haszonnal járjon.

Miuden élvezet, úgymond, eleinte izgatólag, majd meg bénítólag hat. Mind a két állapot proporczionális viszonyban van egymáshoz. Azért az élvezet, bárminémű legyen is az, az életben ne legyen sohasem *étek*, hanem mindig csak *fűszer*. Ebből az az intés származik szülőkre és nevelőkre nézve, hogy az olvasást, mely nagy élvezetet nyújt, gondosan ellenőrizzék. Elvül szolgáljon, hogy a leány sohasem a munka *előtt*, sem pedig munka *közben*, hanem mindig csak munka *után* gyönyörködjék az olvasás élvezetében.

S itt különösen még a következőkre kell ügyelni: a leányok főképen érdekfeszítő elbeszéléseket szeretnek olvasni, s olvasás közben rendesen előhajolva, egymásra rakott lábszárakkal s valamelyik kezükre támaszkodva ülnek s futják végig a betűsorokat. Ennek folytán a vér túlságos mértékben felszáll az agyukba, arczuk kipirúl, szívük rendetlenül ver, s így oly állapotba jutnak, a mely a vérkeringésben, különösen a viszér-szervezetben, könnyen zavarokat

okozhat s az idegek rendes működését is megakasztja. Memelben három nőtanítványom görcsös bántalmakban szenvedett. Megtudtam, hogy oktalan szülőik engedelmével éveken át ifjusági elbeszéléseket, regényeket, novellákat s a «Gartenlaube» s egyéb hasonló folyóiratok beszélyeit olvasták. Itteni tanítványaim között, a kik sápkórba estek, többnyire dühös olvasók is voltak. Magánúton és nyilvánosan sokszor kértem s intettem a szülőket, ne engedjék meg leányaiknak azt a szerfeletti sok olvasást; ámde az anyák többnyire gyengék leányaik könyörgésével szemben, különösen ha maguk is szeretnek estvénként olvasni. Azért tehát feladatunk, naponként két óránál többet nem engedni a mulattató olvasásra. A míg a leány iskolába jár, csak ünnep- és vasárnapokon szabad ez engedélyt megadni.

Az olvasás a lelket különösen azon irányban foglalkoztatja, melyet a lélektan a «képzelem működésének» nevez. Ez a képekkel (képzetekkel) való szabad játék. Hogyha a képek tiszták, világosak s helyes szemléleten alapulók, akkor a képzelem működése helyes ösvényre irányíttatik, mély és igaz lesz. De ha azok a képek zavartak, homályosak, fantasztikusak, azaz üres képzelgésen alapulók, akkor a képzelem egész működése legalább hamis irányt vesz. Vegyük fel a legjobb esetet, hogy a leány menten marad a tisztátalan olvasmánytól, és csakis jót olvas: a futólagos sokat-olvasás által még ekkor is csak homályos, zavart képzeteket és ferde itéleteket fog nyerhetni.

A ki valamely olvasmányból futólagos élvezetnél több hasznot akar húzni, annak az olvasottat fővonásaiban el kell tudni beszélnie. Így hát azon kell lennünk, hogy nekünk a gyermekek az imént elolvasott könyv tartalmát szabadon elbeszéljék. A sokfelé elfoglalt apa aligha fog erre ráérni — de az anya ezt megteheti. S hogy a tartalommal maguk is megismerkedjenek, jó lesz, ha a könyvet hangosan és helyes hangsúlyozással elolvastatják. Ezáltal lényegében nemcsak eleje lesz véve a futólagos olvasásnak, hanem egyúttal alkalom lesz adva az igazi anyának, hogy itt-ott egy megfelelő megjegyzést tehessen, s gyermeke kedélyét megfelelő módon képezhesse.

A mennyire tapasztalataim terjednek, a leányok nevelésénél eddigelé nagyon kevés súlyt fektettek arra, hogy azt az olvasást, melynek csupán *élvezet* a czélja, attól az olvasástól, mely *munka* számba megy, elválaszszák.

A dúsan ellátott ifjúsági könyvtárak e bajt még előmozdították. Igaz, hogy hetenkint csak *egy* könyvet adnak a lánykáknak, de ki akadályozhatja őket meg abban, hogy többet ne olvassanak, egymással ne cseréljenek ?

Azon olvasást, mely munka számba megy, iskolai nevelésünk által megkezdhetjük ugyan, de sohasem vihetjük annyira, hogy biztosak lehetnénk afelől, vajjon a lányok nagyobb része, ha az iskolából kimarad, tovább fog-e a megkezdett úton haladni. Mert hisz ép ilyenkor kezdődik a jobbmódú s előkelőbb szülők lányai számára a rendes napi elfoglaltság ama bizonyos neme, mely igaz nevén — semmittevés.

A szerző még tovább folytatja ezen elmélkedését, s úgy látszik, figyelemmel kisérte az ú. n. «jobb családokban» dívó leánynevelést, és sokat tapasztalt a hires «Norddeutsche Erzieherinen» szűkebb hazájában, a mi nálunk Magyarországon is — fájdalom ! — nem tartozik a ritkaságok és kivételek közé.

A mi pedig a leánygyermekeknek szánt *magyar* ifjusági irodalom termékeit illeti, hát bizony még több, sokkalta több okunk van panaszra, mint Goerthnek. A német «Blaustrumpf»-ok szellemi torzszülöttjei legalább tűrhető nyelvezeten vannak irva, s így, ha mást nem, a fiatal olvasónő legalább tisztán, helyesen és választékosan beszélni tanul meg belőlük. De olvassuk csak el a mi, lányoknak szánt díszkötésű karácsonyi ajándékainkat! Merő fordítás, átdolgozás ismeretlen irodalmi nagyságoktól, a kik — szerénységből-e vagy alapos elővigyázatból? — még nevöket sem teszik ki kiadói rendelésre pár forintért összetákolt «műveikre».

Eredeti és jó ifjusági iratok vajmi ritkán láthatnak nálunk napvilágot. Iró, a kinek kenyere a könyvírás, nem foglalkozhatik ily művek irásával, mert a kéziratot majdnem oda kell a kiadónak ajándékozni. Ha pedig akad valaki, a ki inkább ambiczióból, az ügy iránti szeretetből vagy érdeklődésből ír, nem talál kiadót. Mert hát

az eredeti szöveghez eredeti képek, eredeti boríték is kellenének, a mi pedig pénzbe kerül, s ekkor a kiadónak kevesebb haszna lenne. Vagy hol van az a tankönyvek kiadásából meggazdagodott kiadó, a ki hazafias hálából egy kis áldozatot is hajlandó volna hozni — rizikó alakjában?

Azért hát rostáljuk meg az ifjusági iratokat, s a selejtesét irgalmatlanúl vessük el.

(Karánsebes.) BÁNFI JÁNOS.

FRANCZIA NYELVŰ ÚJ FOLYÓIRAT LEÁNYOK NEVELÉSÉRE.

Mult évi november hó végén új folyóirat indúlt meg Bordeauxban növendék leányok számára. Címe: «*L'instruction des jeunes filles*», szerkesztik: Mme. *Rodier* és Mme. *Delluc* leány-liczeumi tanárnők és *Rodier* s *De la Ville de Mirmont*, a bordeauxi irodalmi és természettudományi fakultás tanárai. A folyóirat czélja — mondják a szerkesztők — a hivatalos tantervek legfontosabb kérdései fölött szemlét tartani; a képezdei tanítóságra vagy liczeumi tanárságra készülő növendékeknek útmutatással szolgálni, s nemcsak a foglalkozó leányoknak, hanem az őket foglalkoztató tanároknak is segítségére lenni, s végül oly magántanulóknak, kik helyzetüknél fogva minden számbavehető segélytől távol esnek, hasznos tanácsokat adni.

E végre a havonként kétszer megjelenő közlöny minden száma hoz: 1. egy-egy irodalmi vagy módszertani általános fejtegetést; 2. részletes tanúlmányokat a természettudományok vagy az irodalom köréből mindig a vizsgálatokra való tekintettel; 3. leczke- vagy feladatterveket; 4. feladatokat hagy írásbeli kidolgozásra az előfizetőknek; 5. hoz könyvészeti szemlét, különös tekintettel olvasóira.

A szerkesztőség a kitűzött tételekre hozzá beküldött dolgozatokat (évi 12 frankért) kijavítja és kijavítva visszaküldi. Ez az intézkedés szakasztott mása az Angolországban (a 70-es évek óta) nagyon elterjedt levélbeli oktatásnak (Tuition by correspondence), s nagyon megkönnyíti az oly tanító- vagy tanárjelöltek munkáját, kik az ország valamelyik zugában, kellő segédeszközök híján, kénytelenek a vizsgálatokra készülni.

A folyóirat életrevalóságáról azonnal meggyőződünk, ha az

első 9 szám tartalmába bepillantunk. Kivált az irodalomtörténelmi kérdések oly szépen vannak tárgyalva, hogy minden mívelt ember élvezettel olvassa. A czikkek legnagyobb része a középiskolák és fakultások jelesebb tanárainak tollából került ki. Az irodalmi és irodalom-történelmi czikkek közül kiemelem a következőket: Az irodalmi műbírálat az új korban (Delluc k. a.). «Francia moralisták a XVII. században» (Doumic). «Chénier költészete» (Rébelliau). «Görög irodalom a leányok nevelésében» (Edet). «Voltaire mint Shakespeare kritikusa» (De la Ville de Mirmont).

A szerkesztőség a többek közt következő tételeket tűzött ki tárgyalásra: Buffon *Discours sur le style*-jának terve és főbb eszméi. «Hasonlíttassék össze *Arsinoe* (Corneille «Nicomède» cz. tragédia személye) és Bêline (a Képzelt beteg-ből). Ugyanegy jellemnek a kifejezése hogyan változik a tragédiában és a vígjátékban.» «Minő szerepe és hatása volt a franczia akadémiának a XVII. században?» «A jansenisták; — szerepök Francziaországban a XVII. és XVIII. században; — irodalmi, erkölcsi és politikai hatásuk.» Csak elvétve akadunk oly kérdésre, mely a fogósabbak közé tartozik, és mint olyan, nagy olvasottságot igényel; ilyen a következő: Méltassa ezt az arisztotelesi tételt: «Az erény középszer két szélsőség között». — Megjegyzendő, hogy a legkitűnőbb dolgozatokat közli is a folyóirat; és ha valamely tételre olyan nem érkezik, maga a szerkesztőség tesz közzé egy mintatárgyalást, s egyszersmind elmondja, hogy melyek voltak a beküldött dolgozatok gyenge oldalai, fogyatkozásai stb.

A természettudományok és a mathezis köréből vett dolgozatok szintén könnyed és élvezetes módon vannak tárgyalva, úgy hogy jó szívvel olvassuk végig. A legegyszerűbb míveletek egyike a számvetésben a sokszorozás; s mint tudjuk, végtelen sokat vesződnek gyermekeink, míg az egészet törttel s a törtet törttel biztos szabályok szerint tudják sokszorozni. Mindkét rendbeli eljárás *miként jét és levezetett szabályait* egyetlen oldalon oly egyszerűen és elmésen adja előnkbe Dupuy tanár, hogy lehetetlen szellemes és könnyed eljárása iránt elismeréssel nem lennünk.

A történelmet és háztartástant is kellő figyelemben részesíti a

folyóirat. Az ókori történelem vázlata (Gebelintől) mintája annak, hogyan kell tartalmas kivonatot készíteni; az osztrák örökösödési háború előzményei; továbbá a háztartásról, mint a család boldogsága egyik tényezőjéről (Mme. Rodier) szóló czikkek szintén a jól megírtak közé tartoznak.

Mindenik számban találok egynél több czikket, mely olvasásra és pedig figyelmes olvasásra érdemes. Főerénye a folyóiratnak, hogy azoknak a szükségeihez alkalmazkodik, a kikért létrejött, t. i. a különböző rendbeli tanulónőkhöz. Hiszem is, hogy olvasói sok hasznát veszik. A kiállítás díszes, a nyomás szép; s ezekhez és a tartalomhoz képest ára valóban mérsékelt: egész évre 10 frank.

Jó lélekkel ajánlhatom azoknak is, kik csupán a franczia nyelvben akarnak kellemes és tartalmas olvasmányok útján gyakorlódni; azoknak pedig, kik szakismereteiket gyarapítani kívánják, nem tudom eléggé ajánlani ezt a jóravaló folyóiratot.

(Kolozsvár.) Felméri Lajos.

IRODALOM.

TREFORT AGOSTON, *Beszédek és levelek.* Budapest, 1888. Mehner Vilmos kiadása. 8-adr. I—VII. és 1—376. lap. Ára 2 frt 40 kr.

Az államok, mint az egyének életében a folytonos előrehaladás, tökéletesbülés elmaradhatatlan. A veszteglő megállapodás, a mozdulatlan nyugalom nem élet többé, hanem a halál, a megsemmisülés. Az a nagy eszme, melyet a legnagyobb magyar e szavakkal fejezett ki: «Magyarország nem volt, hanem lessz» — magasabb szempontból tekintve, még folytonosan a valósulás állapotában van; s általában véve az életerős nemzetek s nem hanyatló államok úgynevezett reformkorszaka nem egyes rövid időközökre terjed csak ki, hanem bizonyos tekintetben a nemzeti és állami élet egész tartamára. Hála az égnek, hogy a mi reformkorszakunk, melyet Széchenyiről keltez a történetírás, lenyúlik a maga életadó küzdelmeivel egész napjainkig; hála az égnek, hogy adott nekünk vezérférfiakat, kik zászlójukon Széchenyi jelmondatával, előre kalauzolják nemzetünket s új meg új czélokat tűznek ki haladása elé! Eme vezérférfiaink között a legkitünőbbek egyike *Trefort Ágoston*, a ki már ifjúkorában a haladás előharczosai közé lépve, 16 éves miniszteri pályáján «a magyar állam s a magyar kultúra legmelegebb szeretetével», európai látáskörével, gyakorlati eszével, önálló gondolataival s hajthatatlan akaraterejével ösztönöz, buzdít és tesz; szóval, tollal és tettel munkálkodik hazánk szebb jövőjének előteremtésén.

Ezen, hazánk jövőjére oly fontos működéséről elég világos képet alkothatunk magunknak, ha elolvassuk a napokban megjelent «*Beszédek és Levelek*» czímű munkáját, mely memoire-szerű följegyzését tartalmazza a miniszterssége alatt kifejtett munkásságának és törekvéseinek. Nem annyira azért fontos e kötet ránk nézve, mert elmondja, mit tett Trefort e 16 év alatt; hisz alkotásai, az életre hívott intézmények magok beszélnek magukért; inkább az képezi e könyv fontos és tanúságos voltát, hogy föltárja előttünk az államférfiú gondolat-világát, bepillantást enged terveinek logikai egymásutánjába s megmagyarázza nekünk azon indító okokat, melyek működésének alapját képezik.

Hogy mik teszik e munka tartalmát, szolgáljanak erre nézve fölvilágosításul a nagyérdemű szerző könyvének előszavából a következő részletek:

«Benne van e kötetben az általam immár 16 év óta viselt közoktatásügyi miniszteri tárcza költségvetésének tárgyalásakor tartott országgyűlési beszédeimből és felszólalásaimból mindaz, mit tartalmánál fogva magam is felvehetőnek itéltem. E beszédeket legtöbbször az alkalmiság szülte, de egyikben sincs olyan, a mi ne volna összhangzásban az

egész idő alatt folyton következetesen vallott felfogásommal. Benne vannak egyéb országgyűlési beszédeim, a melyek nagyobb jelentőségű közoktatási intézkedéseinkre vonatkoznak, mint például a magyar nyelv kötelező tanításának törvénybe iktatása, vagy a középiskolákról szóló 1883. XXX. t. cz.»

«Fel van véve az az elnöki beszéd, a melylyel a magy. tud. akadémia mult évi nyilvános közgyűlését megnyitottam. E beszédben kifejtettem, hogy nekünk mindig a nyugat felé kell gravitálnunk, mert mi csak a nyugati világra támaszkodva élhetünk, s kimutattam benne, hogy Magyarország mindig a legjobb helyzetben akkor volt, a mikor szerepét ekként fogta fel. De e beszédből indirekte egy másik igazság domborodik ki: hogy nem kell a történelmet falzifikálni s dicsőséget keresni ott, a hol nincs, mert a történelmi igazság az, mely bennünket a munkára s haladásra buzdít s kiengesztel a jelennel.»

«Kapcsolatban van e beszéd alapgondolata a budapesti választóimhoz intézett felszólalással, mely egész munkaprogrammot tartalmaz s benne a politikai és társadalmi kérdésekről vallott nézetemet most is a mindennapi események által megerősítve látom.»

«A magy. tud. akadémia nemzetgazdasági bizottságának üléseit megnyitó két rövid beszéd jelzi társadalmunk egyik organikus hiányát: az érzéketlenséget az ipar iránt. Ez irányban naponkint kellene hatni a magyar társadalomra.»

«A különböző, többnyire közpályán működő személyekhez intézett leveleimben nem magánügyekről, hanem a közérdekekről szóltam, hazánk és népünk anyagi és szellemi állapotainak javításáról. Csaknem valamennyi megpendített eszme nagyjelentőségű az egész nemzetre: így például a magyar ipar virágzásra juttatásának szüksége. Ha azt akarjuk, hogy unokáink emancipálhassák magukat a külföldi ipar alól, nekünk kell már buzgólkodnunk ez irányban.»

«Végre függelékben adom az 1861-diki országgyűlésen tartott beszédet, mint képét az akkori viszonyoknak s felfogásoknak.»

E beszédek és levelek mind megjelentek annak idejében a lapokban, nehányat közülök folyóiratunk is közlött részben vagy egészen, mint pl. egész terjedelemben közölte a miniszter azon levelét, melyet a magyar nevelőnő-képzés ügyében 1882. szept. 19. az Andrássy-úti tanítónőképezde igazgatójához, *Zirzen Janká*-hoz intézett. Az egyes beszédeket s leveleket tehát ismerheti már a figyelmes olvasó; mindamellett egy kötetbe való összegyűjtésöknek az a kiváló fontossága van, hogy így könyv-alakban jobban előidézhetik azon összhatást, a melyre czéloznak; s így olvasva őket, jobban kidomborodik előttünk szerzőjük kitűnő egyénisége s jobban bepillanthatunk az államférfi eszméinek rendszerébe.

Az eszmék lánczolatát, a reformtörekvések logikai egymásutánját a következőkben kisértjük meg egybeállítani s legalább nagy vonásokban jelezni:

A vezéreszme, melyet Trefort mindig követ, «*a magyar államiság* s annak keretében *a magyar kultura*» (61. l.). A magyar kulturát *arra a színvonalra* kell emelnünk, a melyen *Nyugot-Európa áll.* (235. l.) E czélból fejleszteni kell közművelődési intézményeinket s viszonyainkat «a népiskoláktól a művészetig». De bármit akarunk e téren tenni, mindig az anyagi eszközök hiányában akadunk meg. (344. l.) Ezért a *közgazdasági*

kérdés ma nálunk az első kérdés: nekünk *iparra, kereskedelemre* van szükségünk. «Magyarországnak nemcsak politikai hazafiságra, hanem kulturális és közgazdasági hazafiságra is van szüksége.» (347. l.) De „közgazdasági fejlődésünk egyik főfeltétele a *közegészség*, s ezen oly igen becses kapitális fejlesztésére mindent el kell követnünk." (147. l.) Ime logikai egymásutánban az a három fogalom, melyet annyiszor fölemlített egymás mellett, mint egész politikájának foglalóját, a *tudomány* (míveltség), *vagyonosság* és *egészség!* E három fogalomhoz kapcsolódik, mint epizódok a főcselekményhez, a közügyre irányzott minden gondolata, útasítása, terve, kezdeményezése, életre hívott intézménye.

Lássunk egynehányat azon gondolatai közül, melyekben ennek alapeszméit részletezi.

Népoktatásunk iránya: «A népoktatásnak praktikus irányt kell adni; nem elég, hogy a nép olvasni s írni tudjon; oktatni kell azt, hogy egészséges legyen, s hogy a maga szakában jó munkás is legyen». (178.) «A népoktatást, illetőleg *nevelést* akként kell vezetni, hogy annak, a ki iskolába járt, általán véve jobb erkölcsei és szokásai legyenek, mint annak, a ki iskolába nem járt; és kell, hogy a népoktatás közgazdasági természetű legyen, hogy az iskolázott földmívelő jobban szántson s vessen, s hogy tudjon a gyümölcs- és szőlőmíveléssel czélszerűen foglalatoskodni, s ha kézmíves, ügyesebben csinálja készítményeit, mint azok, a kik iskolába nem jártak; végre higienikusnak kell lenni a népoktatásnak, hogy népünk tudja s tanulja meg az iskolában már mint gyermek, hogy az egészség fentartásához mindenekelőtt jó levegő szükséges, hogy az embereknek máskép kell lakni, mint a mi népünk legnagyobb része lakik. Ha a népet ily irányban akarjuk nevelni, mindenekelőtt a néptanítóknak kell új irányú nevelést adnunk, s itt mellékesen legyen mondva, hogyha Magyarország kultur-állam akar lenni, falvainkat át kell építeni, a mi természetesen rögtön nem történhetik. Tanítókat pedig a tanítóképezdékben internátus nélkül nem lehet nevelni». (194—5.) Az internátust többször felhozza, s ezt a középiskolai tanárok képzésére is szükségesnek tartja.

A községi és felekezeti iskolák. «Én sohasem prédikáltam, hogy a felekezeti iskolák rosszak, és hogy azok helyett községi iskolákat kell felállítani. Mindíg azt mondom és meg is parancsoltam organumaimnak, hogy azon legyenek, hogy az iskolák jók legyenek s ne változtassák az iskolák jellegét.» (218.)

Több ízben találunk e könyvben nyilatkozatot az iskolai *túlterhelés* kérdéséről, mely nyilatkozatokra leginkább a középiskolai törvény tárgyalása szolgáltatott okot. E nyilatkozatok lényege oda megy ki, hogy a túlterhelés oka nem a tanítandó tárgyak sokaságában, hanem a tanítókban keresendő. «Onnan van a túlterhelés, ha minden tárgy nagy dimenzióban taníttatik, rossz methódus szerint.» (207.) «Valamint az életben általában a bölcseség minden irányban a helyes mérték eltalálásában áll, úgy a tanításban is azt kell eltalálni, s akkor vége lesz a túlterheltetésnek.» (126).

A nők felsőbbfokú iskoláztatása. Ez ügyben, midőn 1875-ben a képviselőházban a budapesti felsőbb leányiskola költségeiről volt szó, így nyilatkozott: «Én ezen ügyre igen nagy súlyt fektetek. Ez egy szocziális reform kezdete volna. A mi társadalmunk általában nagyon beteg, fő beteg-

sége a frivolitás és a pazarlás. E bajon nem fogunk másképen segíteni, csak a nőknek kellő oktatása és nevelése által. Számtalan család megy Magyarországon tönkre a nők fényűzése miatt. . . . . Ennek nincs más orvossága, mint a komoly oktatás, a nők iskoláztatása». (3—4.)

Sokszor hangsúlyozza a *közgazdasági helyes nézetek* terjesztésének szükségességét. E tárgyban így szólt a M. Tud. Akadémia nemzetgazdasági bizottságának ülésén (1887. decz.) megnyitó beszédében: «E tekintetben (a közgazdasági helyes nézetek terjesztésében) az első fórum az iskola.

Nem elég, hogy csak azok tanuljanak nemzetgazdaságot, a kik jogi pályát végeznek; szüksége van arra az orvosnak, a papnak, a technikusnak, a kereskedőnek, az iparosnak, de a *nőknek* is, kik a közgazdaságban általában nagy szerepet játszanak; azért tanítani kell a nemzetgazdaságot a gimnáziumokban, a reáliskolákban, az ipar- és polgári iskolákban, a tanító- és tanítónőképezdékben, sőt a felső leányiskolákban is. Sajátságos, hogy az emberek megtanulják a görög és keleti mondákat, de nem tudnak semmit azon közgazdasági világról, melyben élnek és melylyel minden órában érintkeznek; sajátságos, hogy nem tudja a nagyságos aszszony, hogy az nem mindegy, akár Budapesten, akár Párisban készül a bútora, s a sportsman úrfi nem tudja, hogy szintén nem mindegy, akár itthon készül a vörös frakk s vadászcsizma, akár Londonban. Nevezetes azonban, hogy vannak filológok a régi iskolából, kiknek javaslatom nem tetszik, mert azt hiszik, hogy elég, ha az ifjúság Ceres-, Mercur-, Bacchus- vagy Vulcanról tanúl, mert azok képviselői a közgazdasági teendőknek. E szavaimból azonban ne következtesse senki, hogy én a régi kulturát nem tudom méltányolni. A görög irodalom és művészet nélkül, mely alapja a mai kulturának, Európa nem vetkőzött volna ki a barbárságból». (352—3.)

Igy fejtegeti a szerző, nem hosszadalmas, elméleti akadémikus értekezésekben, hanem röviden, velősen, gyakorlatias hangon a magyar kultúra előbbvitelére czélzó nézeteit. Szót emel s tollat fog gyakran, mert mindig van mondanivalója, s a lelkében támadó újabb meg újabb terveket, épen mert igazságukról erősen meg van győződve, minden alkalommal hirdeti a közönségnek. Sokszor ismételten sürgeti ugyanazt a dolgot, mert mint maga mondja, az igazságot, ha sokszor hallják az emberek, egyszer majd mégis elhiszik s magokévá teszik. Országgyűlési és követválasztási beszédein kívül szót emel nézetei mellett az Akadémiában, a Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat gyűlésein; kedvelt eszméitámogatására levelekben szólítja fel közéletünk befolyásosabb egyéneit s a sajtó képviselőit.

E beszédek és nyilt levelek az egész mívelt társadalomhoz szólnak s kiválóan fontosak a tanító-világra, mint a melynek föladata e jó magvakat a jövő nemzedék lelkébe elhinteni. Nagy hatást gyakorolhatnak e tekintetben épen azok, a kikre a nők nevelése van bízva a különböző fokozatú iskolákban. Jól mondja egy franczia pedagógus: «*ha a férfit oktatjuk, csak egy embert oktatunk; de ha a nőt oktatjuk, egyszersmind környezetét és gyermekeit míveljük: központi fényt gyújtunk, melynek sugárzása kiterjed a végtelenbe*». Hiszszük is, hogy olvasóink, jobbára ez ügynek munkásai, sietni fognak megismerkedni e könyvvel, belemélyedni annak gondolataiba s hatását fölhasználni munkálkodásukban. Igy

a bölcs vezetők nyomdokain haladva, a nőnevelés is jelentékeny részt veend abban a nagy munkában, melynek czélja a haza szebb jövőjének földerítése!

KOMÁROMY LAJOS.

*

Számtan a felsőbb leányiskolák és polgári leányiskolák számára, írta SUPPÁN VILMOS.* II. füzet a harmadik és negyedik osztály számára. Ára 80 kr.

E könyvnek megjelenéséhez nagy várakozásokat kötöttek mindazok, a kik a f. iskolaévben megjelent első kötetét ismerik s a milyen alaposak voltak e várakozások, épen olyan teljes kielégítést nyertek.

A munka a felsőbb leányiskolák tantervéhez híven alkalmazkodva, a III. és IV. osztály számára megszabott anyagot öleli föl s kiváló gondot fordít a leány-oktatás különös szükségleteire, a mit a számos, gonddal összeállított s a nő munkakörét mindenoldalúlag figyelembe vevő példa tanúsít. A szorosabb értelemben vett háztartási foglalkozásokon kívül a többi tudományszakok is kellő figyelemben és méltánylásban részesülnek benne; minden tudományszakból merített, életrevaló gyakorlati példák szolgálnak csaknem minden ismeretszakasz begyakorlására.

E két dolog azonban — ugyanis a tantervhez alkalmazkodás és a példák változatossága s ügyes összeállítása — nem egyedüli erős oldalai a könyvnek; fő jelessége az elméleti rész. Methodikailag helyesen, mindig egy vagy több, világosan, részletesen megmagyarázott példa előzi meg benne a szabályt, a mely azoknak természetes következményekép van levonva. — A régi, megrögzött szokásoktól eltérőnek, de föltétlenül helyesnek tartom, hogy a törtek ismertetésénél az összeadást és kivonást megelőzőleg a szorzás és osztás műveletét tárgyalja, mint a melyek amazoknak megértéséhez okvetlenül szükségesek. Általában e mű kétségtelenül mindenkire azt a benyomást teszi, hogy megfontolva, nagy gonddal, alapos tárgyismeret- és tárgyszeretettel van megírva. S ha ezt egy iskolakönyvről igaz meggyőződéssel elmondhatjuk, elmondtuk róla a legnagyobb dicséretet.

Alapjában s a fődolgokban kifogásolni valóra nem akadtam benne s ha mégis egy-két megjegyzést teszek rá, bizonyára nem avval a szándékkal teszem, hogy értékéből valamit is levonják. Ezek rövidre fogva a következők:

Nem helyeselhetem pl., hogy több esetben két szabályt, a melyek különböző eljárásokra vonatkoznak, de hasonlóan fejezhetők ki, egybefoglal és csak rekeszjelbe teszi azt a szót, a mit a szabályban meg kell változtatni. Pl. «*Történt egész számmal akként szorozunk (osztunk), hogy a nevezőt változatlanul hagyjuk, a számlálót pedig az egész számmal szorozzuk (osztjuk)*». Itt nem volna haszontalan szószaporítás külön-külön mondatokba foglalni e kétféle dolgot. — A törtnek egész számmal való szorzására és osztására vonatkozó szabályok összefoglalása a mondatszerkezet és a hangsúlyozás szempontjából tekintve nem egészen helyes. Igy szól az egyik: «*Történt egész számmal úgy szorzunk, hogy vagy a számlálót változatlanul hagyjuk és a nevezőt az egész számmal osztjuk; vagy*

* Az első füzet ismertetését lásd folyóiratunk 1887. októberi füzetében.

a nevezőt változatlanul hagyjuk és a számlálót az egész számmal szorozzuk». Jobban ki volna emelve a kétféle eljárás így: Törtet egész számmal kétféleképen szorozhatunk: vagy úgy, hogy a számlálót változatlanul hagyjuk s a nevezőt az egész számmal osztjuk; vagy úgy, hogy a nevezőt hagyjuk változatlanul s a számlálót az egész számmal szorozzuk. — Ugyanebben a paragrafusban az utolsó szabályban ez van mondva: «Ha a szorzandó vegyes szám, akkor ennek egész és tört részét külön-külön szorozzuk vagy osztjuk és az eredményeket összevonjuk; ha ez nem lehetséges, akkor a vegyes számot áltörtre átszámítjuk stb. . . . .» A mi azt illeti, ez az összevonás mindig lehetséges, csakhogy ekkor már az összeadásban kell járatosaknak lennünk. Jobb volna, ha ennek a szabálynak első része egészen elmaradt volna. — A törttel való szorzás és a törttel való osztásról szóló ismertetés a többi szövegtől eltérően petit nyomással van nyomva; ez pedig épen olyan előkelő helyet foglalhatna el, mint a többi tételek, mert fontossága nem áll hátrább náluk. — A kamatszámolás egyes eseteinek tárgyalásánál nézetem szerint helyesebb a könnyű, fejben kiszámítható példákból való kiindulás; mert így — bár magában véve kifogástalan a tárgyalás — de kissé sablonszerű. Úgy látszik, hogy erre az indította a szerzőt, hogy a képleteknek leszármaztatása ilyen módon könnyebben keresztülvihető. A «Lerovat» czímen szól szerző a váltókról s a «váltó használata» czim alatt csupán a külföldi váltókról emlékezik meg, holott ebben a paragrafusban a leszámítolásokról szóló föladványok nagyrészt hazai váltókra vonatkoznak. Szerintem czélszerűbb lett volna a lerovat értelmezésére más eseteket fölvenni s a váltókra vonatkozó magyarázatokat egy paragrafusba foglalni. — A tört összeadásának és kivonásának gyakorlására vonatkozó föladványok közül a 12., 15., 16., 17. (27. l.) nem jól vannak elhelyezve; ezek a vegyes föladványok közé valók. — Nem látom megokolva semmivel sem azt, hogy miért van egy-két példánál az eredmény kitéve rekeszjelben, a többieknél meg nincs? Vagy a legtöbb példánál ki kellene tenni, vagy sehol.

Dícséretére válik az is e könyvnek, hogy magyarsága a legtöbb helyen egészen korrekt, de mégis itt-ott találunk benne egy betévedt germanizmust: «Erre a kérdésre *az által* felelhetünk, *fejeztessék* ki *tört által*, ... különböző értékkel *birnak*, ... jó talajjal *biró* szántóföld, ... *hossz*, ... számolásbeli *előnyök* (miért nem könnyítések, fogások?) . . . . . litere 8 kron *elkelt*». — A helyesírásban nem mindenütt találtam következetességet, néhol *osszátok* ot és *tesszük*-öt ír, majd *viszszük*- és *teszszük*-öt. — Az ilyen szavakat «illetőleg» nem kell rövidíteni mert értelem-zavarra ad okot. — Hihetőleg nyomtatáshibából, — a mi különben feltünően kevés van a munkában, — egy föladványban a kövér marhahús fehérnye-tartama (nyilván 17 helyett) 37%-osnak van fölvéve, holott az 15—20% fehérnyenemű anyagot tartalmaz csupán; így shiffon helyett shirting van írva. (Ebből nem készítenek fehérneműt).

Kifogásaim jelentéktelenek, de nem rajtam múlik, hogy azok. Hogy miért mondtam el mégis őket? Mert hiszem és a számtan tanításának javára kívánom, hogy mielőbb második kiadást lásson e könyv.

Nagyon és régen érezzük, a kik a számtan tanításával huzamosabb ideje foglalkozunk, az egyöntetűségnek hiányát és szükségét. A hány a tanító, csaknem annyifélék nemcsak a módszer, hanem a gyakorlati kivitel módjai s az elnevezések is. A tanító hetekig avval fáradozik, hogy

más iskolából jött növendékeit régi szokásaikról leszoktassa s a maga jobbnak itélt szokásait reájuk kényszerítse s rendesen csak annyit ér el, hogy utóbb se tud eligazodni a gyermek s nem tanul meg alaposan semmit. Óhajtom, hogy ez a könyv a felsőbb leányiskolai és polgári iskolai számtan-oktatásban hozza meg az annyira kivánatos egységet!

THURÁNSZKY IRÉN.

*

Lampel Róbertnél *Tanulók Olvasótára* című gyűjtemény indúl meg, melyet *Elischer József* tankerületi főigazgató közreműködésével *dr. Jancsó Benedek* és *dr. Boros Gábor* középisk. tanárok szerkesztenek. Meg fognak ebben jelenni a középiskolai oktatás számára a tanterv és az utasítás által megjelölt írók művei 5 íves, 16-odrétű füzetekben. A kiadás egyszerű szövegkiadás lesz, magyarázó jegyzetek és bevezetés nélkül. Évenként 10 füzet adatik ki. A jelen évi folyamban a következő művek fognak megjelenni: I. füzet: Berzsenyi Dániel versei. II. füzet: Zrinyi Miklós Zrinyiásza. III. füzet: Hunfalvy Pál tanulmányaiból. IV. füzet: Szemelvények Balassa Bálint költeményeiből. V. füzet: Trefort Ágost vál. beszédei. VI. füzet: Szemelvények Pázmán Péter műveiből. VII. füzet: Szemelvények Jókai Mór műveiből. VIII. füzet: Kazinczy Ferencz, Pályám emlékezete. IX. füzet: Kisfaludy Károly Iréné-je. X. füzet: Kármán József műveiből. — A tíz füzetből álló évfolyam előfizetési ára 2 frt. Minden füzet külön is kapható 20 krért.

E vállalat, mely lehetővé teszi a tanulóknak, hogy az iskolában tárgyalt auktorokat olcsó áron megszerezzék, — jótékony hatással lesz nálunk az irodalmi oktatásra, s általában az olvasni szerető nagy közönséget olcsón fogja klasszikus olvasmányokhoz juttatni. Reményljük, hogy a külső kiállítás csinossága megfelelő lesz a várakozásnak.

*

A MUNKA BAJNOKAI. *Tissandier G.* rendszere nyomán a hazai viszonyokhoz alkalmazta *Könyves Tóth Kálmán*. Számos képpel. Budapest. Révai testvérek kiadása. Ára fűzve 3 frt, kemény kötésben 4 frt.

Könyves Tóth Kálmán már eddigelé sok érdemet szerzett magának ifjúsági irodalmunk fejlesztésében. Leginkább a serdültebb ifjúság számára adott oly olvasmányokat, melyek ifjúságunknál az akaraterő, a munkaszeretet ébresztésére, a magyar indifferentizmusba egy kis amerikai tetterő beoltására jótékony hatással vannak. E nemű munkái nem eredetiek ugyan, hanem a külföldi irodalmak legjelesebb termékei közül jól vannak megválogatva, s magyarra *nemcsak* lefordítva, hanem viszonyainkhoz alkalmazva, akklimatizálva. Ilyenek *Smiles* után átdolgozott munkái: a *Jellem*, az *Önsegély*, a *Takarékosság*, a *Kötelesség*. Majd *Tissandier Gaston* után adta ki a «*Tudomány Vértanúi*»-t, s legújabban ugyancsak ezen szerző után dolgozta át magyarra az itt jelzett munkát. — Tissandier ebben a művében azokat a nagy embereket mutatja be követendő példák gyanánt az ifjúságnak, a kik alacsonyabb sorsból saját erejökkel, egtöbbször erejök nagy megfeszítésével, nélkülözések árán emelkedtek ki a tömeg közül. Tóth Kálmán hazai jeleseink fölemlítésével teszi teljesebbé e díszes névsort, s ilyenformán viszonyainkhoz közelebb hozza e

világszerte elterjedt hasznos és népszerű munkát. A kötetet számos metszvény diszíti, köztük hazai jeleseink arczképei.

*

A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETE. Irta *Michelet*. Fordította Dr. *Gerando Antonina*. Hetedik kötet. Budapest, 1888.

E kitűnő munka jó magyar fordításának hetedik kötetét (1792. szept.—deczemberéig) is ajánljuk mindazoknak, a kik a szépen, fennkölt szellemben írt, tanulságos történeti olvasmányokat kedvelik. Egyúttal megemlítjük, hogy a fordító e testes kötetet is 30 krajczáron adja ama szorgalmas, szegény sorsú ifjaknak, társulatoknak, vagy egyleteknek, melyek neki (De Gerando Antonina, Kolozsvár) ez összeget bélyegben vagy postautalványon megküldik s a hat megelőző kötetet már birják. Bolti ára: 2 frt, s kapható a Révai testvéreknél.

*

ÉRTESITÉS. — *Schiller* magyarított drámáinak t. c. előfizetőit és megrendelőit van szerencsém értesíteni, hogy a f. márcz. 1-éig tett megrendeléseknek eleget tettem. amennyiben az I. kötetet, melynek tartalma: *Wallenstein tábora* és *A Piccolominiak*, e lap megjelenéseig postára adtam. — A II. kötet: *Wallenstein halála* pár hét alatt szintén elhagyja a sajtót. Ára egy-egy példánynak *nálam* 60 kr. (könyvárusi úton 80 kr.), finomabb papiron 80 kr. (könyvárusi úton nem lesz kapható). Még csak azt jegyzem meg, hogy az olcsóbb beszerzés módja — míg a nyomatás tart — nálam folyton nyitva áll. *Tomor Ferencz*, Budapest (Vár) I. Uri-u. 64. sz. Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) bizománya.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A «Mária Dorothea egyesület» közgyűlése.

A *Mária Dorothea* egyesület április 22-ikén tartotta meg báró Nyáry Adolfné elnöklete alatt az új városház társalgótermében rendes évi közgyűlését. A közgyűlésen számos tanítónő vett részt s kívülök sokan jelentek meg a főváros szépért és jóért lelkesülő jótékony úrnői közül is.

A rövid elnöki megnyitó után az egyesület titkára, *Bartoniek Géza* olvasta fel évi jelentését. E jelentésből kiemeljük a következőket: Ez év egyesületünket kitűzött czéljához közelebb juttatta mint remélni mertük. Egyesületünk előtt mint legfőbb czél lebegett: a tanítónők menedékházának létesítése. A mult évi közgyűlés nem tartotta a rendelkezésünkre álló pénzerőt olyannak, melylyel a ház építésébe koczkázat nélkül bebocsátkozni lehetett volna; azért örömmel ragadta meg az indítványt, mely nagyobbmérvű országos gyűjtés megindítását hozta javaslatba. A gyűjtés megtörtént s eddigi eredménye is mutatja, hogy a gyűjtés eszméjét a jótettek gondviselése sugallta. Ez a filléres gyűjtés egyesületünk vagyonát eddig több mint 10,000 frttal növelte s vagyonát egy év alatt megkétszerezte. Az alapító tagok száma 14-el, a rendes tagok száma 154-el szaporodott. Új alapító tagok lettek: Berzeviczy Albert államtitkár, id. gr. Almássy Kálmánné, Dietl Emil, Groffits Aranka, Éder Antal, Csiky Kálmánné Győry Gschwindt Emilia, Bock István, gr. Zichy János, Földes Izabella, gr. Bethlen Teleky Ilona, Hegyi Mihályné, dr. Rózenbergné; végre a VI. ker. áll. felsőbb leánynevelőintézet 1886—87. tanévbeli növendékei, kik igazgatójuk nevenapját akarták megünnepelni azzal, hogy a M. D. egylet alapító tagjai közé léptek. Az egyesület nemcsak a gyűjtés terén mutat fel ily örvendetes sikert. A tanítónők szellemi életének élénkítésére *Sebestyénné Stetina Ilona* elnöksége alatt megalakította ez év jan. 14-én a «*tanítónői szakosztályt*», mely nyomban meg is kezdte munkásságát, mely iránt máris a nem tanítói körökben is élénk érdeklődés támadt. Eddig a szakosztály három felolvasó értekezletet tartott, melyek valamennyi jelenlevőre tanúságos eszmecserékre adtak alkalmat. A nagy mértékben felszaporodó irodai teendők végzésére a választmány a közgyűlés jóváhagyásának reményében segédtitkárt alkalmazott s választása *Csengery Lenke* k. a.-ra esett. Az egyesületi életben s főkép a ház építése körül felmerülő jogi dolgok elintézésére az egyesületnek ügyészt is kellett választania; e tisztségre szerencsés volt dr. *Rhórer Viktor* urat megnyerni. A házépítésre vonatkozólag meg is tette a választmány a kezdeményezést. *Kralovánszky Istvánné*, *Rhórer Viktor* és *Draskovich István* vál. tagokból álló bizottságot küldött ki, kik *Pucher József*, főv.

építész úrral a házépítésre vonatkozó tervezeteket megállapították. Az elkészített tervek értelmében az egyesület 12 tanítónő elhelyezésére alkalmas csinos egyemeletes épület birtokába juthat 29,000 frt építkezési költséggel.

Az éljenzéssel tudomásul vett titkári jelentés után a *Zirzen Janka* pénztárnok elnöklete alatt működött öttagú gyűjtő-bizottság nevében tett jelentést *György Aladár*. Lelkes szavakban emlékezik meg az érdeklődésről, mely a gyűjtés iránt a társadalom minden rétegében nyilatkozott. «A lélekemelő tények egész serege bizonyítja, hogy sokan, nagyon sokan voltak, kiknek szívét hatotta meg felhivásunk, kik valódi lelkesedéssel tették magukévá a tanítónők ügyét. A fővárosi egylet felhívásunk nélkül tisztán önszántából egyesületünknek ajánlotta fel a Deák-szobor leleplezésére szánt koszorú árát, többen, köztük egy egyszerű vidéki iparos is, egész lelkesedéssel nyilatkoznak adományaik beküldésekor egyesületünk nemes céljáról, mely a szebb jövő kor mai napszámosainak gyámolítása; Püspökladányban, Fehértemplomon, Rimaszombaton, Sziget-Ujfaluban társas mulatságokat rendeznek, hogy egyesületünk bevételeit szaporítsák, egy kassai nő saját kézimunkáját, értékes üvegfestményt sorsol ki a Mária Dorothea-egyesület javára; Budapesten egy másik nő nyilvános előadást tart, társas estét rendez, bizottságot alakít, hogy ily czélra nagyobb alapítványt gyűjtsön össze: mind megannyi önként egyenes felhívás nélkül azon őszinte rokonszenv folytán, mely az önálló kenyérkeresetre először utalt művelt nők, a magyar tanítónők sorsa irányában minden gondolkodó főben bizonynyal élénk és erős.

Különösen ki kell emelnünk a magasabb rangú leánynevelőintézetek növendékeinek gyűjtését, melyek összege közel 2000 forint volt. Bizottságunk a 19,000 gyűjtő-ív szétküldésénél természetesen minden társadalmi kasztra tekintettel volt, de igen természetes, hogy első sorban a tanítónők önsegélyző érzületére hivatkoztunk. S nem is csalatkoztunk. Gyűjtésünk összegének közel felerésze tanítónők buzgóságának eredménye: felhivásunk szétküldése óta egyesületünk tagjainak száma több mint másfélszáz tanítónővel szaporodott, s akadtak többen, kik növendékeiket gyűjtésre buzdították. 28 intézetnek közel 700 növendéke, egytől-egyig serdülő vagy fiatal leányok küldték be eddig a tizkrajczáros iveket, melyek némelyikén 20—30 forint is gyűlt össze. A budai állami tanítónőképezde 510 frtot, a győri 500 frt 75 krt, a szabadkai 287 frt 69 krt, a kolozsvári 180 frt 45 krt küldött be ily tizkrajczáros gyűjtések eredményeül s a kisebb iskolák közül a nagyváradi felsőbb leányiskolában 269 frt 21 kr., a székesfehérvári polgári leányiskolában 180 frt 10 kr. gyűlt össze. Egyesületünk választmánya el is határozta, hogy az intézeteknek, valamint a 100 frtnál többet gyűjtött buzgó tanítónőknek oklevélalakú köszönő iratot küld.

A szétküldött 19,000 gyűjtő ívből még 13,000 nem érkezett vissza; tehát az eddig szétküldött iveken is jelentékeny mennyiségű adomány beérkezését lehet még reményleni. A pénzkérés rendesen meghidegíti az embereket egymás iránt; a gyűjtőbizottság jövő munkásságának eredményét épen attól a körülménytől reményli, hogy pénzt kérve, az egylet részére szíveket nyert meg, érdeklődést keltett.»

A közgyűlés ezután *Rhórer Viktor* előterjesztésére felhatalmazta a választmányt az építkezések megkezdésére, tudomásul vette a pénztári

jelentést s a felmentvényt *Zirzen Janka* úrnőnek köszönetnyilvánítások között megadta, végre lovag *Falk Zsigmond*nak, a pénztárvizsgálóbizottság elnökének, indítványára a gyűjtés munkájában a pénztárnoknőn kívül jelentékeny részt vett egyesületi tagoknak, főkép *György Aladár* és *Radnai Bellá*-nak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott; az eddigi tisztviselőket és választmányi tagokat közfelkiáltással újból megválasztotta s miután a közgyűlés az elnökséget felkérte, hogy *Gönczy Pál* úr 50 éves szolgálati örömünnepén az egyesület képviseltetéséről gondoskodjék: az egyesület felvirágoztatásába vetett legszebb reményekkel eltelve, feloszlott.

*

A «Mária Dorothea egyesület» tanítónői szakosztálya *ápr. 24-én* tartotta Sebestyénné Stetina Ilona elnöklete alatt rendes havi értekezletét. Jelen volt mintegy 25 tag s nehány vendég. A mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása s hitelesítése után *Bacherné-Goldzieher Ilona* tartotta meg felolvasását «*A pedagógia tanítása Franciországban*» címmel. Saját személyes tapasztalatai alapján fejtegette, hogy Franciaországban a neveléstani ismereteket nem tanítják száraz kompilációk alapján tankönyvekből, hanem alkalmat adnak a tanítónőjelölteknek arra, hogy az eredeti forrásból meríthessenek, a mennyiben a nevezetesebb pedagógiai írók eszmékben gazdag műveit olvastatják velük. E művek olvasása közben a tanítónők nemcsak pedagógiai ismeretekre tesznek szert, hanem megtanulnak lelkesülni a nevelésügyért s hivatásuk fontosságának érzetében kifejtett buzgó munkásságukat épen ezért nagy és általános siker jutalmazza. A leggyakrabban olvasott pedagógiai írók egyikének, *Girard* abbénak életrajzát be is mutatja felolvasó, főművének a «*franczia nyelvoktatás módszeré*»-nek vázlatos ismertetésével kapcsolatban.

A tetszéssel fogadott érdekes felolvasás után ismét a *serdülő leányok olvasmányainak* tárgyalása került napirendre. A szakosztály minden egyes tagja nagy buzgalmat fejtett ki az ifjúsági olvasmányok tanulmányozásánál s ez ülésen is az ifjúsági olvasmányok egész sorozata került bírálat alá. A szakosztály tagjai, hogy munkálkodásukat rendszeresebbé és teljesebbé tegyék, mindennek előtt a *György A.* által ajánlott jegyzékben felvett műveket osztották fel ismertetés czéljából maguk között s a mint az egyes tagok az általok tanulmányozott művekről bírálati jelentésöket megteszik, a szakosztály a művek ajánlhatósága fölött egyenként határozni fog. Ez alkalommal a következő értekezletekre *Odor Emilia*, *Bogya Irma*, *Preszmayer Emilia* igértek dolgozatokat s az ülés azzal a buzgó óhajtással oszlott szét, vajha a *fővárosi tanítónők* közül is minél többen vennének részt a tanítónői szakosztály munkásságában.

*

A kolozsvári felsőbb leányiskola átalakítása az áll. felsőbb leányiskolák szervezete szerint. Ily című füzetkét kaptunk, melyben a nevezett iskola felügyelő bizottsága terjeszti elő mindenre kiterjeszkedő részletességgel az átalakítás módozatait. Az átalakítás után az iskola évi költségvetése *17,580 frtra* rugna; ebből a tandíjak fedeznének *4000* frtot, a többi összegnek *13,580* frtnak előteremtése vagy a városra vagy az

államra háramolnék, vagy mind a kettőre. A város, a mely amúgy is erején felül áldoz közokt. célokra (345,000 frtos költségvetésének 20%-át, mintegy 65,000 frtot), a kiadást nem bírná meg s legfelebb osztozhatnék a fentartás terheinek viselésében az államval. E módnak is sok nehézség áll útjában, s a mint azt a multból megejtett tapasztalatok mutatják, az osztozkodás nem nyújt elég garanciát az intézet teljes kifejlődésére és felvirágzására. A felügyelő-bizottság munkálata e czélra elengedhetetlenül szükségesnek tartja, hogy a kolozsvári felsőbb leányiskolát teljesen az állam vegye át s ezt nemcsak Kolozsvár érdeke, hanem az erdélyi magyarságé s a magyar államiságé is követeli a Kolozsvártt s vidékén terjeszkedő oláhsággal szemben. Ha azonban az állam ezt nem tehetné, a felügyelő-bizottság czélszerűbbnek véli az átalakítási kisérletek teljes abbanhagyását s az intézetnek mostani szervezetében való meghagyását kéri a kormánytól.

*

A felsőbb leányiskolákról ír *Gerevich Emil* az «*Orsz. középiskolai tanáregyesületi közlöny*» áprilisi (VIII-ik) füzetében. Az új felsőbb leányiskolai szervezetet — a tanterv mellőzésével — ismerteti és birálja. Az eredmény pedig, a melyre jut, nem épen kedvező. Fájlalja, hogy az új szervezet gondosan kerül minden középiskolai vonatkozást, a mi a régebbi szervezetekben még megvolt s kivánatosnak tartotta volna, ha a felsőbb leányiskolák, középiskolai jellegök kimondásával, határozottan meg lennének különböztetve a népokt. törvényben körülírt felső nép- és polgári leányiskoláktól. A felsőbb leányiskolai tanerőkre nézve csak egyféle kvalifikácziót tart megengedhetőnek: a tanítónőkre a felsőbb leányiskolait, a tanárokra a középiskolait; a polg. iskolai tanképesítést nem véli elégségesnek s kivánatosnak. Káros következményeket vonhat maga után a felügyelet kettőssége; szerinte a felsőbb leányiskolák okvetetlenül kiveendők a kir. tanfelügyelők alól s önálló, az összes felsőbb leányiskolákra kiterjeszkedő egységes szakfelügyelet alá adandók. Az igazgatónői intézményt s ennek hatáskörét is olyannak tartja, a melyből haszon nem, csak kár háramolhatik. Elég lett volna a «felügyelő tanitónő» vagy «internatusi igazgatónő», a ki azonban nem lehetne hivatva az igazgató helyettesítésére vagy bárminő igazgatói teendők végzésére. Czélja tévesztett intézkedésnek tartja az első- és másodrendű felsőbb leányiskolák megkülönböztetését is, a mi a szervezet egységén csorbát üt s a felsőbb leányiskolákat degradálja. «Nem tehetek róla — így végzi czikkét — de én komolyan aggódom felsőbb leányiskoláink jövője miatt. Tartok attól, hogy a mint most a másodrendű felsőbb leányiskola azonossá tétetett a polgári leányiskolával, annyira behajózunk a polgári leányiskolák vizébe, hogy egyszer csak azon veszszük észre magunkat, hogy az elsőrendű felsőbb leányiskolák helyett is polgári iskolákat kapunk — hat osztálylyal! Hiszen az előzmények után nem is volna már ez meglepő.»

*

A polgári leányiskolák új tantervéről értekezik *Póra Ferencz* a «Polgári Iskola» április 1-én megjelent 4-ik számában. Mellőzve a részleteket, melyek közlésére nincs terünk, kiemeljük az értekező általánosságban kimondott véleményét. «E tanterv — úgy mond — határozott

haladást képvisel az előbbihez képest és fényes tanúságot tesz ama bölcs belátásról és európai színvonalon álló felfogásról, mely közoktatásügyünk érdemdús vezérét jellemzi. S erősen él bennem a meggyőződés, hogy ez útját fogja állani minden oly törekvésnek, a mely e tanterv lényegének alterálására céloz. Becses vívmányokul tekintendők az új tantervben: az egészségtan és tornázás felvétele; a csillagászattan áttétele az első osztályból a negyedikbe; az óraszám leszállítása 26-ra, az írásbeli házi dolgozatokra vonatkozó utasítások .... Véleményem szerint a miniszt. tanterv egészben véve jó; az óraszámot szaporítani, vagy egyes tantárgyakat belőle törölni nem lehet. De mivel az idő aránylag kevés a kiszabott tananyag intenziv feldolgozására a négy év alatt: okvetetlenül következik annak szüksége, hogy a négyéves tanfolyam hat évre bővíttessék ki, vagyis, hogy a polgári leányiskolák lassanként alakíttassanak át felsőbb leányiskolákká.»

*

Mily befolyása van a nő alapos műveltségének a házi boldogságra? Ezzel a kérdéssel foglalkozik ugyancsak a «*Polgári iskola*» 4-ik számában *Gúta-Oláh Mária*. Józan, de eléggé megvitatott s ismert elveket fejteget sok érzéssel és lelkesültséggel arról, hogy a művelt nő jobban megfelelhet hivatásának mint a műveletlen.

*

A pécsi belvárosi községi leányiskola felállításának kérdésével szorgalmasan és lelkesen foglalkozik a «*Néptanoda*» Ez évi *9-ik* számában «*Kérünk leányiskolát Pécsnek*» cím alatt vezérczikket közöl, melyben helyes és józan nőnevelési elvek fejtegetése után ismerteti a helyzetet. «Van — úgymond — a szigeti külvárosban egy ötosztályú, a bányatelepen egy hatosztályú leányiskolánk, a budai külvárosban kettő 4—4 osztálylyal. De a belváros, melyben az intelligenczia lakik s hol a követelmények ennél fogva fokozottabbak, talán ma is iskola nélkül lenne, ha boldogult Szcitovesky primás nem alapítja a nőzárdát s annak iskoláját és nem lennének magánintézeteink. A városnak mint ilyennek itt leányiskolája egyáltalában nincs. E miatt a panasz régi s általános. Tettek is már lépéseket évekkel ezelőtt, hogy a bajon segítsenek, de sikertelenül. Végre legutóbb a tanítótestület kezdeményezésére maga a polgárság vette kezébe az ügyet s peticzióval járult az iskolaszékhez s a peticziót mintegy 500 polgár írta alá, kérvén a jövő évtől kezdve egy közs. leányiskola felállítását a belvárosban. — A *11-ik* számban arról találunk rövid értesítést, hogy ez ügy a márczius 3-án tartott iskolaszéki gyűlésen kedvező elintézést nyert, a mennyiben az iskola felállítása az iskolaszék által, négy szavazat ellenére határozatilag kimondatott, a részletes javaslat s költségtervezet elkészítésére pedig bizottság küldetett ki. — A *15-ik* szám végül részletes tudósítást közöl az iskolaszéki ülés lefolyásáról, a melyből megtudjuk, hogy az iskola felállítását főképen a belvárosi plébános és a ker. esperes ellenezték. — A *14-ik* számból arról értesülünk, hogy a pécsi közs. isk. tanítónők részére is megszavaztatott az ötödéves szolgálati díjpótlék, még pedig aképen, hogy az rendes fizetésképen tekintendő.

KIMUTATÁS

A «MÁRIA DOROTHEA» EGYESÜLET VISSZAÉRKEZETT GYŰJTŐÍVEIRŐL.

(Nyolczadik közlemény.)*

Gyűjtő: Özv. Lakatos Jánosné, a csikszeredai polg. leány-iskola igazgatója.

Zlamál Mariska *1143. sz. ívén:* S. Gy.-né 1 frt. B. M. 20 kr. Kőváry Mihályné 1 frt. Filipeszüné 50 kr. Incze Sári 50 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

Dr. Szabady *1144. sz. ívén:* Székely-Udvarhelyen. Dr. Szabó Ödön 60 kr. Szabó Irma 20 kr. Szabó Gizella 20 kr. *Összesen 1 frt.*

Özv. Lakatos Jánosné, szül. Borszéky Karolina *1145. sz. ívén:* Szebeni Péter 20 kr. Lukács István 10 kr. Németh Teréz 10 kr. Bocskor Ferenczné 10 kr. Bocskor Erzsike 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Az *1147. sz. íven:* Binder Endre 15 kr. Borszéky Elvira 30 kr. Borszéky Károly 30 kr. Borszéky Irma 50kr. Borszéky Ákos 25 kr. Boga Ida 25 kr. Fejér Teréz 25 kr. *Összesen 2 frt.*

Az *1149. sz. íven:* Rudnyánszky Józsefné Budapesten 10 kr. — 10 kr. — 10 kr. Tausz Mikó Ilona, Zsigeren 10 kr. — 10 kr. Szeles Teréz 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Özv. Lakatos Jánosné gyűjtése **összesen: 7 frt 40 kr.**

Gyűjtő: *Váró Béni, polg. isk. igazg. Fogarason.*

Novák Margit *1051.* sz. ívén: Rottler József 1 frt. Mohr Károly 10 kr. Rottler Béla 20 kr. Novák Margit 10 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

Taubler Hajnal *1502.* sz. ívén: Taubler őrnagyné 1 frt. Spillauerné 50 kr. Hiskott 30 kr. Dr. Hechmanné 50 kr. Benedek 20 kr. Speiser 50 kr. *Összesen 3 frt.*

Fleiszig Johanna *1503.* sz. ívén: Fleiszig Gyula Fogarason 50 kr.

Kossy Kamilla *1505.* sz. ívén: Özv. Szevesztrényiné 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 90 kr.*

Neumann Róza *1506.* sz. ívén: Lövenmann 10 kr. Neumann 10 kr. Krausz 10 kr. Neumann J. 10 kr. Herman L. 10 kr. Neumann W. 20 kr. Neumann P. 20 kr. Neumann J. 10 kr. Neumann M. 30 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

* A megelőző közleményeket l. az 1887. évf. VI—VII. f. 323—28., VIII. f. 386—94., IX. f. 449—57., X. f. 498—520., és az 1888. évf. I—II. f. 65—80., III. f. 148—60., és IV. f. 214—228. lapjain. *Szerk.*

Kontesweller Ella *1507.* sz. ívén: Kontesweller József 50 kr. Kontesweller Mária 50 kr. Hauer Wilhelmine 30 kr. Dimitrovits Antoinette 30 kr. Krafft Marie 20 kr. Novák Jánosné 20 kr. *Összesen 2 frt.*

Fábián Mari *1508.* sz. ívén: Fábián M. 12 kr. Fábián J. 10 kr. Fábián F. 10 kr. Fábián A. 10 kr. *Összesen 42 kr.*

Vitályos Juliette *1509.* sz. ívén: Vitályos Efraim 40 kr. Vitályos Róza 10 kr. Vitályos Gizella 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Hirschhorn Róza *1510.* sz. ívén: Hirschhorn 30 kr. Hirschhorn 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Hirschhorn Johanka *1511.* sz. ívén: Hirschhorn 10 kr. Le Hirschhorn 10 kr. Hirschhorn 20 kr. *Összesen 40 kr.*

Pischl Olga *1512.* sz. ívén: Pischl Pál 50 kr. Szokolóczy József 50 kr. Dr. Dániel Ödön 50 kr. Pischl Olga 20 kr. RáczvekesdyBella 10 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Herchenröthern Vilma *1513.* sz. ívén: Nagy Sándor 10 kr. N. N. 30 kr. Herchenröthern 9 kr. *Összesen 49 kr.*

Deutsch Eszti *1515.* sz. ívén: Grosz Ignácz 10 kr. Grünfeld Johanna 10 kr. Deutsch Róza 10 kr. Deutsch Eszter 10 kr. Deutsch Bernát 60 kr. *Összesen 1 frt.*

Veres Etelka *1517.* sz. ívén: Veres Etelka 5 kr. Veres Sándor 10 kr. *Osszesen 15 kr.*

Demeter Vilmos *1518.* sz. ívén: Demeter Lidi 10 kr. Demeter V. 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Bíró Anna *1520.* sz. ívén: Svadé Mari 10 kr. Bíró Anna 90 kr. *Osszesen 1 frt.*

Essigmann Amália *1522.* sz. ívén: Krempels Johanna 30 kr. Essigmann Amália 10 kr. Krempels Péter 20 kr. *Összesen 60 kr.*

Grünfeld Czeczilia *1523.* sz. ívén: Grünfeld Czeczilia 25 kr. Grünfeld Manó 15 kr. *Összesen 40 kr.*

Hansmann Etelka *1524.* sz. ívén: Hansmann Juliánna 30 kr. Hansmann Etelka 20 kr. *Összesen 50 kr.*

Hansmann Ilona *1525.* sz. ívén: Hansmann Juliánna 30 kr. Hansmann Ilona 20 kr. *Összesen 50 kr.*

Hermann Friderika *1526.* sz. ívén: Hermann Friderika 1 frt. Hermann Friderika 50 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Hofstädter Matild *1527.* sz. ívén: Hofstädter Matild 20 kr. + 30 kr. *Összesen 50 kr.*

Kenz Emma *1528.* sz. ívén: Kenz Mihály 30 kr. Kenz Emma 20 kr. *Összesen 50 kr.*

Kohn Mari *1529.* sz. ívén: Berko Eugenia 20 kr. Kohn Mari 20 kr. *Összesen 40 kr.*

Lorencz Amália *1530.* sz. ívén: Lorenz Amália 20 kr. + 10 kr. + 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Popa Rád Viktória *1531.* sz. ívén: Popa Rád József 10 kr. Popa Rád Mária 10 kr. Popa Rád Aurélia 10 kr. Popa Rád Viktória 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Quasnovszky Friderika *1532.* sz. ívén: Quasnovszky Friczi 10 kr. Quasnovszky Teréz 10 kr. Quasnovszky Mihály 10 kr. *Összesen 30 kr.*

Schönberger Hermin *1533.* sz. ívén: Schönberger Zsigmond 10 kr. Schönberger Róza 10 kr. Schönberger Nina 10 kr. Schönberger Irén

10 kr. Schönberger A. 10 kr. Fleissig 10 kr. Kohn József 10 kr. *Összesen 80 kr.*

Spitzkopf Juliette *1534.* sz. ívén: Nagy József 10 kr. Antal József 10 kr. Kroner Mihály 10 kr. Néva István 10 kr. Mozár Gergely 10 kr. Sinka György 10 kr. Farkas János 10 kr. Sakridon László 10 kr. Ferencz Péter 10 kr. Vincze Károly 10 kr. Botta Joachim 10 kr. Kreutzer Frigyes 10 kr. Nagy Sándor csendőr 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Pischl Gizella *1535.* sz. ívén: Pischl Gizella 50 kr. Révay Károly 1 frt. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Fleiszig Teréz *1536.* sz. ívén: Fleiszig Gyula 50 kr.

Fogarasi Elvira *1537.* sz. ívén: Fogarasi Elvira 30 kr. Nagy Lázár 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Zakariás Eliz *1538.* sz. ívén: Zakariás Eliz 20 kr. Sibálszkyné 20 kr. Pithe 20 kr. Zöld János 10 kr. Keresztényi Róza 10 kr. Mélik Antal 10 kr. Szentpéteri Mimi 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Grünfeld Czipóra *1539.* sz. ívén: Grünfeld Czipóra 50 kr. Nussbaum Regina 30 kr. Goldberger Róza 20 kr. Grünfeld Ignácz 25 kr. *Összesen 1 frt 25 kr.*

Vogel Ida *1540.* sz. ívén: Vogel Antal 10 kr. Csányi Andor 40 kr. N. N. 10 kr. K. Gy. 10 kr. N. N. 10 kr. J. C. 10 kr. Joon Mundreo 10 kr. Horváth S. 10 kr. Szőts 10 kr. Gerko Salamon 10 kr. N. N. 10 kr. Adtam 10 krt. Pánczél 10 kr. N. N. 10 kr. Czinege 10 kr. István 20 kr. Zakariás József 20 kr. Boér György 10 kr. Berko Dóra 10 kr. Benedekné 10 kr. N. N. 10 kr. Papp István 10 kr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

Az *1521.* sz. íven: Bangroth Hermin 20 kr.

Botta Anna és Platz Emilie *15876.* sz. nagy. gy. ívén: A cs. hadvadász 28-ik zászlóalj tisztikara Fogarason: *7 frt 50 kr.*

A Váró Béni, polg. isk. igazgató rendelkezésére bocsátott gy. íveken begyűlt **összeg: 38 frt 71 kr.**

Gyűjtő: *Fleischhakker Laura, a fehértemplomi áll. el. és fels. lányisk. igazgatója.*

Linkh Baula *1324.* sz. ívén: Szentimrei Györgyné 10 kr. Linkh Mórné 30 kr. Linkh Paula 20 kr. Dimitrievits Hermin 20 kr. Fritz Gizella 50 kr. Séjer Teréz 50 kr. H. . . . . 1 frt. Kozma Josephine 50 kr. Kremling Kati 50 kr. Heszke 1 frt. Niamessny Mihály 20 kr. Eisenstädter Ella 20 kr. S. Forencz 50 kr. Schöffler Ferdináud 20 kr. Pászt Villi 1 frt. Szőllőssy Aranka 20 kr. *Összesen 7 frt 10 kr.*

Stankovits Radinka *1325.* sz. ívén: Hamza Olimpiáda 40 kr. Stankovits Zóra 50 kr. 50 kr. Stankovits P. 30 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Porits Zsófia *1326.* sz. ívén: Porits József 10 kr. Schinz J. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. F. 20 kr. N. W. 10 k. L. V. 20 kr. Formanek 50 kr. N. N. 20 kr. Hallebrand B. 20 kr. *Összesen 1 frt 80 kr.*

Ehrlich Ilona *1327.* sz. ívén: Gyorgyevits N. 50 kr. Ristri Drago 30 kr. Ehrlich Ilona 10 kr. *Összesen 90 kr.*

Liuba Aurora *1328.* sz. ívén: Demeter Balaneszku 10 kr. Emilia Balaneszku 10 kr. Aurora Liuba 10 kr. *Összesen 30 kr.*

Conrádt Ilona *1329.* sz. ívén: Conrádt Ilona 10 kr. Conrádt Elise 50 kr. Quikl Róza 20 kr. Quikl Anton 30 kr. G. Z. 30 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

Wurda Katinka *1330.* sz. ívén: Blaschutz 10 kr. H. Radulovits

20 kr. Eremics Vasa 10 kr. Ulnicz 40 kr. Wurda Katinka 10 kr. Musum Georginie 10 kr. Greinar Marie 20 kr. Eremics 10 kr. T. 10 kr. Gödölei W. 20 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Balázs Mari *1331.* sz. ívén: Marthe Anna 20 kr. Svaijczer Alojzia 10 kr. Balázs Gáspár 20 kr. *Összesen 50 kr.*

Bonicz Mari *1332.* sz. ívén: S. Szilágyi 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Harlacher Anna *1333.* sz. ívén: Harlacher K. 10 kr. Harlacher T. 10 kr. A. Lorencz 10 kr. Kauer J. 10 kr. Zonner Anton 20 kr. *Összesen 60 kr.*

Marischesku Zsófia *1335.* sz. ívén: Weisz Elisabeth 10 kr. Marischesku Zsófi 30 kr. Bottlik Dedike 10 kr. Weisz Erzsike 10 kr. Dereő de Szt. Viszló Herminke 10 kr. Milatinovien Zóra 20 kr. Laiko Imre 10 kr. N. Anna 10 kr. Wéber Teréz 10 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Nikolics Mileva *1336.* sz. ívén: Krautmann Elize 10 kr. Ehrlich Ilonka 14 kr. *Összesen 24 kr.*

Az *1337.* sz. ízen: Novákovits Péter 20 kr.

Az *1338.* sz. íven: Putsch Sarolta 50 kr.

Schwarz Anna *1339.* sz. ívén: Schwarz Herman 20 kr. Schwarz Emma 10 kr. Schwarz Nina 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Hovaniczki Lujza *1340.* sz. ívén: Schöffer Ferdinánd 25 kr. Sauewald Juliánna 20 kr. Schöffer A. 20 kr. Albach 50 kr. Kahaun Anna 10 kr. Arnold Anna 10 kr. Windau Mária 40 kr. *Összesen 1 frt 75 kr.*

Ochs Emma *1341.* sz. íven: Niamessny Mihály 10 kr. Eisenstädter Ottó 10 kr. Ochs Emma 10 kr. Ochs Rudi 10 kr. Dr. Ochs Józsefné 10 kr. *Összesen 50 kr.*

Ziegler Karolin *1342.* sz. ívén: Trittner Karolin 20 kr.

Bandl Hermin *1343.* sz. ívén: Bandl 1 frt 10 kr. Ifj. Weisz János 10 kr. Weisz Mária 10 kr. Bandl K. V. 20 kr. Bandl Katharina 10 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Blözer Gizella *1345.* sz. ívén: L. Mária 40 kr. Blözer Ida 20 kr. Kuhn Katalin 50 kr. Blöser Gizella 10 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Schmidt Jeny *1346.* sz. ívén: Schmidt, cs. k. százados, 20 kr. Schmidt Gizella 20 kr. Uhlarik Paulina 50 kr. Schmidt Alexandrine 10 kr. Schmidt Gusztáv 10 kr. Schmidt Viktor 10 kr. Schmidt Eugénia 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Szőke Aladár *1347.* sz. ívén: Titz Sándor 10 kr. Windauer Mária 30 kr. Jovanovits Zsuzsánna 50 kr. Szőke László 10 kr. Soldon Ignácz 10 kr. Szőke Aladár 20 kr. Mitter S. 20 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Bäcker Hermin *1350.* sz. ívén: Blöser Lujza 20 kr. Fren Mária 10 kr. N. N. 40 kr. Bauer 1 frt. N. N. 30 kr. Bresch 40 kr. N. N. 20 kr. Deutel Antal 50 kr. N. N. 20 kr. Schütz Jozefine 10 kr. Prech Vilmos 20 kr. Siffl Alwill 20 kr. Schönberg Johann 20 kr. Prech A. 20 kr. N. N. 20 kr. Weisz Zsófi 29 kr. Grünwald Terézia 10 kr. Sükop Elisabeth 20 kr. N. N. 20 kr. V. L. 10 kr. N. N. 10 kr. Rath. Massjung 40 kr. Klug Jozefine 40 kr. Tunk Péter 20 kr. Sonnwald József 40 kr. Albach 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 7 frt 50 kr.*

Az *1351.* sz. íven: Merzena József 20 kr. Adler 10 kr. *Összesen 30 kr.*

Schwarcz Emma *1353.* sz. ívén Schwarz Herman 20 kr. Schwarz Eleonora 10 kr. Schwarz Emma 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Milleker Mária *1354.* sz. ívén: Milleker Valentin 20 kr. Milleker Elisabeth 10 kr. Milleker József 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Steinwasser Józsa *1355.* sz. ívén: Hellebrand Adél 20 kr. Sieg Eleonora 50 kr. Sch. Antonia 50 kr. Kormja Melania 20 kr. Steinwasser Josefin 10 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Flach Ilona *1356.* sz. ívén: Flach Ilona 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Ertl Vilma *1357.* sz. ívén: Ertl Vilma 10 kr. Jungen Józsi 10 kr. Holländer A. 10 kr. S. Anna 10 kr. Schwarz Regina 10 kr. Oppenheimer 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Trenn Róza *1358.* sz. ívén: Becker Mária 20 kr. Irén Mari 10 kr. Irén Róza 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Palen Mari *1359.* sz. ívén: Palen Mari 10 kr. Palen Szilvie 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Wellisch Kati *1360.* sz. ívén: Wellisch Mari 20 kr. Wellisch Riza 10 kr. Wellisch Kati 10 kr. *Összesen 40 kr.*

Tornya Irén *1361.* sz. ívén: Fehér Sándor 30 kr. Tornya Endre 20 kr. Ifj. Tornya Endre 20 kr. Jeney Ida 20 kr. Tornya Irén 40 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Kubicsela Ilona *1362.* sz. ívén: Dr. Kubicsela 20 kr. Kubicsela Zsófi 20 kr. Kubicsela Ilona 10 kr. *Összesen 50 kr.*

Schaicz Emma *1363.* sz. ívén: Szávics Mirkó 10 kr. N. N. 20 kr. Schaicz Katalin 50 kr. M. Knöpfler 30 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 25 kr. *Összesen 1 frt 65 kr.*

A Fleischhakker Laura igazgatónő rendelkezésére bocsátott íveken begyűlt **összeg: 41 frt 54 kr.**

Ugyancsak ezen alkalommal beküldetett Fleischhakker Laura igazg. által **100 frt**, mint a fehértemplomi áll. el. és fels. l. isk. tantestülete által rendezett és a fehértemplomi német dalkör, a magyar műkedvelő társaság, a fels. l. isk. növendékei közreműködése mellett tartott hangverseny tiszta jövedelme.

A *40.* sz. íven. Gyűjtő: Palotai Berta Ujpesten 20 kr. Berger Miksa 10 kr. Nagel Samu 10 kr. Ebner Oszkár 20 kr. Fuchs 10 kr. N. N. 20 kr. Spitzer Móricz 15 kr. Lang 10 kr. Berger Maks 10 kr. Fiser Emil 20 kr. Burger Mária 10 kr. Weisz Ilka 20 kr. Braun Pepi 10 kr. Schvaber Mina 20 kr. Mautner Mariska 10 kr. Schvarz Izsák 10 kr. Schvarz Matild 10 kr. N. Dani 20 kr. N. N. 10 kr. Silbersteiner S. 20 kr. Büchler nővérek 10 kr. *Összesen 2 frt 95 kr.*

A *173.* sz. íven. Gyűjtő: Kovács Róza Budapesten. Dósa 1 frt. Dr. Kiss József 1 frt. Sztróing Rózsa 10 kr. Tompa Antal 1 frt. N. N. 50 kr. N. A. Gyula 50 kr. Özv. Pongrácz Janka 50 kr. Wilheim Zsófi 30 kr. Dósa Hermin 1 frt. Lábán Aglája 10 kr. Lábán Joachim 1 frt. Wallesz Armin 1 frt. N. N. 1 frt. Zaverthal Tekla 40 kr. *Összesen 9 frt 40 kr.*

Az *1225* sz. íven. Gyüjtő: Klinda Irma Esztergomban. Klinda Irma 2 frt. Klinda Károlyné 50 kr. Klinda Hedvig 50 kr. Klinda Aranka 50 kr. F. Kristóf 10 kr. Rottler 20 kr. Egy gazda 20 kr. Sulyok 40 kr. Bedőházi Pál 20 kr. Kiss 30 kr. Vikol Andrásné 10 kr. Charlotte de petit 20 kr. Telegdy Károlyné 10 kr. Kenderessy Ferencz 10 kr. Bedőházi Pálné

20 kr. N. N. 40 kr. M. B. 60 kr. N. N. 20 kr. Gábor Antalné 20 kr. Bikfalvy Istvánné 20 kr. Medás Henrik 40 kr. Módi Elekné 50 kr. Beluzás Tivadarné 20 kr. Direction Bázna 50 kr. Bisztricsányi 1 frt. Csürös 10 kr. Iván Miklós 50 kr. Kollár Mihály 1 frt. Gosztayer Berta 50 kr. *Összesen 11 frt 90 kr.*

Az *1232.* sz. íven. Gyűjtő: Ertl Hilda, a fehértemplomi áll. el. isk. igazgató 3 éves kis leánya, Budapesten való tartózkodása alkalmával. Kurtz Orth Amália 1 frt. Alpár Ignáczné 50 kr. Eisele Katalin 50 kr. Nétzasek Károlyné 1 frt. Biegelbauer Borbála 2 frt. P. A. 50 kr. Gretschl C. 50 kr. M. H. 20 kr. Heinlein Jozefa 1 frt. Wagner Mari 1 frt. Ertl Hilda 1 frt. Sturm Mária 1 frt. Heinlein Irma 1 frt. *Összesen 11 frt 20 kr.*

Az *1782.* sz. íven. Gyűjtő: Weres Ilona óvónő Baján. Zámbó Jánosné 30 kr. Weres Ilona 20 kr. Kellner János 20 kr. Bauer János 20 kr. Széles Áronné 20 kr. Széles Áron 20 kr. Dánay Mária 20 kr. Schnetzer Ernő 20 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

A *2623.* sz. íven. Gyűjtő: Fábry Sarolta Budapesten 1 frt. N. N. 10 kr. Vandrák S. 20 kr. Vandrák J. 10 kr. Körmendy Margit 10 kr. Király Margit 10 kr. Bertok Anna 10 kr. Weisz Katalin 10 kr. Lefkovits Irma 10 kr. Goldner Czeczilia 10 kr. Klein Szidónia 10 kr. Fassler Irén 10 kr. Borbély Ilonka 10 kr. Engels Ilona 10 kr. Lendvay Sarolta 50 kr. Kallivoda Klára 20 kr. Kovács Róza 10 kr. Pádor Béla 1 frt. Fridmann Eszter 50 kr. Fábián Margit 10 kr. Bocskay Etel 10 kr. Marosi Mari 10 kr. Varga Ida 5 kr. Holenik Hermin 10 kr. Halm Sándor 30 kr. Törk Ferdinand 20 kr. Dolezal Ernesztine 20 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 6 frt.*

A *2806.* sz. íven. Gyűjtő: Graf Riza tanitónő Budapesten. Zimmermann Frigyesné 1 frt. Raics Frigyesné 50 kr. Özv. Reichl Károlyné 80 kr. Graf Riza 40 kr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

A *2914.* sz. íven. Gyűjtő: Herberger Lea (Róza) Zalatnán. Weneschek Mihályné 50 kr. Cseh Lipótné 30 kr. Lorenz Teréz 20 kr. Posch Ida 10 kr. Ajtai Jenő 10 kr. Tomsa Berta 10 kr. Sandl Lujza 10 kr. Todorás Tóni 4 kr. Haller Pepi 10 kr. Olár Lina 20 kr. Olár János 20 kr. Kodru János 10 kr. Lukácsfy Irma 20 kr. Barna Kálmán 20 kr. Jurinicsné Herberger R. 1 frt. Özv. Sipos Lázárné 20 kr. László Szilvia 10 kr. Záknoffy Antalné 20 kr. Meskó Jakabné 30 kr. Lőrincz Jánosné 10 kr. Folbert Vilmosné 10 kr. Doroszlai Arthurné 10 kr. H. Konrád 20 kr. Nagy Károly 25 kr. Csiky János 1 frt. Delizár Dénesné 20 kr. Ifj. Bokor Ferenczné 50 kr. Özv. Elesánszky Ida 20 kr. Wechsler Hermina 10 kr. Szontaghné 20 kr. Köhler Jánosné 20 kr. (20 kr. postadíj levonásával) *Összesen 2 frt 19 kr.*

A *3032.* sz. íven. Gyűjtő: Madarassy Jancsó Riza Brassón. Névtelen 10 kr. Zachariás Emma 20 kr. Balogh Mariska 20 kr. Beer Irén 20 kr. Schvartz Albertin 20 kr. Gyárfás Etelka 10 kr. Haratsek Augusztina 10 kr. Voller Jozefin 10 kr. Hackmüller Zelma 10 kr. Baboan Olympia 10 kr. Breitmeyer Gizella 10 kr. Szekula Katalin 10 kr. Mihályi Róza 10 kr. Korody Irén 10 kr. Reinisch Vilma 10 kr. Papp Vilma 10 kr. Kopesay Anna 10 kr. Honigberger Helén 10 kr. Mancsu Irén 10 kr. *Összesen 2 frt 30 kr.*

A *3677.* sz. íven. Gyűjtő: Nagy Jolán áll. tanítónő B. Hunyadon 50 kr. Nagy Lajosné Kopp Julia 2 frt. Nagy Ida 20 kr. Nagy György 30 kr. *Összesen 3 frt.*

A *3815.* sz. íven. Gyűjtő: Perényi Julia Hosszúfalun. Maasz Anna 10 kr. Perényi Bertha 10 kr. Köpe Anna 10 kr. Kovács Mihály 10 kr. S. Adél 20 kr. Köpe Katalin 10 kr. Bede Dániel 10 kr. Masznyik Gyula 50 kr. Dánér Ábelné 10 kr. Magyarosy Ferencz 40 kr. Schiel József 20 kr. Mátis Bálint 20 kr. Gaórus János 30 kr. Rosenlobe János 30 kr. Perényi Julia 20 kr. *Összesen 3 frt.*

A *3976.* sz. íven. Gyűjtő: Kissné Rohnyák Róza Mezőlaborczon 1 frt. Dr. Polinszky Béláné 1 frt. Klein Zsigmond 50 kr. Klein Vilma 50 kr. S. S. 1 frt. Árpád Ottilia 1 frt. Horák 1 frt. Sárkány Róza 50 kr. *Összesen 6 frt 50 kr.*

A *4170.* sz. íven. Gyűjtő: Szentpétery Laura, bethleni áll. isk. tanítónő. Ujváry Anna *10 kr.*

A *4440.* sz. íven. Gyűjtő: Tóth Julia tanítónő Szinyér-Váralján. Marosán Mihály 2 frt. Schwarz Gabriella 2 frt. Mazurek Pál 2 frt Nagy Ilona 2 frt. Tóth Julia 2 frt. Frank József 2 frt. Széles Ilona 50 kr. Takács Jolán 50 kr. Gergely Bella 20 kr. Kamaráth Gizella 10 kr. Stauder Mária 10 kr. *Összesen 13 frt 40 kr.*

A *4695.* sz. íven. Gyűjtő: Balogh Béla, hivatalon kívüli lelkész, Putnokon. Balogh Béláné 40 kr. Balogh Sámuelné 20 kr. Dálnoky Károly 30 kr. Özv. Palóczy Ábrahámné 20 kr. Zsarnay Józsefné 20 kr. Farkas Gyuláné 20 kr. Fekethe Ilona 20 kr. Balogh Béla 30 kr. *Összesen 2 frt.*

Az *5512.* sz. íven. Gyűjtő: Tóth Olivérné Zsigmond Gizella Tordán 1 frt. Retezár Czeczilia 10 kr. Amirás Róza 10 kr. Asztalos Zsuzsa 10 kr. Szabó Terka 20 kr. Végh Mariska 10 kr. Gál Vilma 10 kr. Osztián Zelma 20 kr. Molnár Kata 10 kr. Gazner Lenke 10 kr. Horváthy Irma 10 kr. Kaján Irma 20 kr. Velits Lujza 10 kr. Rákolczi Mari 10 kr. Szentpéteri Erzsi 10 kr. Velits Máriczi 10 kr. Tutsek Ella 10 kr. Molnár Etelka 10 kr. Kleinhempel L. 10 kr. Nagy Erzsi 10 kr. Sipos Ágnes 10 kr. Boné Anna 10 kr. Gazner Zsuzsa 10 kr. Miskolczi Juli 10 kr. Ternei Mari 10 kr. Sipos Róza 10 kr. Soós Anna 10 kr. Neszelfeld J. 15 kr. Weres Ilona 15 kr. Filep Giza 10 kr. Zalányi Kata 10 kr. Szathmári Giza 10 kr. Mezei Anna 15 kr. Czakó Ilona 10 kr. Sándor Lujza 20 kr. Ursz Leticzia 10 kr. Bartha Ilona 10 kr. Országh Anna 10 kr. Nagy Eszter 10 kr. Valaki 25 kr. (20 kr. postadíj levonásával) *Összesen 5 frt 40 kr.*

A *10445.* sz. íven. Gyűjtő: Torday István, ref. lelkész, Tordán. Dunapataji ev. ref. egyház. *1 frt.*

A *123.* sz. íven. Gyűjtő: Ludig Fánni. C. G. 40 kr. Nelhibel Paula 50 kr. N. N. 40 kr. N. O. 10 kr. O. F. 20 kr. L. F. G. 50 kr. Wehle Gizella 10 kr. Hartl Mariska 20 kr. Cserményi Mária 30 kr. N. N. 10 kr. L. B. 10 kr. E. B. 10 kr. F. K. 20 kr. P. F. 10 kr. F. P. 20 kr. O. 10 kr. D. J. 10 kr. Cz. J. 10 kr. S. J. 10 kr. S. F. 10 kr. Sch. F. 10 kr. Cz. J. 20 kr. Specht Eduard 50 kr. Weyrother Mária 50 kr. Weirother Beatrix 50 kr. Vörös Olga 1 frt. Vörös Irén 1 frt. Ifj. Vörös Ákos 1 frt. X. Y. 20 kr. Ludig Francziska 2 frt. *Összesen 11 frt.*

A *160.* sz. íven. Gyűjtő: Dúzs Mariska Budapesten. Dúzs Sándor 1 frt. Nagy Róza 1 frt. Simon Dezső 1 frt. Fekete Elekné 1 frt. Nagy József 1 frt. Özv. Tegzes Sámuelné 1 frt. Özv. Helmeczy Károlyné 50 kr. Dúzs Mariska 50 kr. Tegzes József 30 kr. N. N. 50 kr. M. M. 1 frt. X. Y. Z. 20 kr. Drescher G. 20 kr. *Összesen 9 frt 20 kr.*

A *148.* sz. íven. Gyűjtő: Janecz Erzsébet. Janecz 50 kr. Vécsey Lipót 50 kr. Várnay Ignácz 50 kr. Kiss 20 kr. Kemény Soma 20 kr. Pósa Ernő 20 kr. Meisner 10 kr. Lieb 10 kr. R. J. 10 kr. Hirschl Kálmán 50 kr. Laendler Izidor 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Klein Emil 10 kr. Ullmann 50 kr. T. H. 20 kr. F. Zs. 10 kr. Brachfeld 20 kr. H. H. 20 kr. N. 20 kr. Zsiga 1 frt. Richter 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 1 frt. Márton Pál 20 kr. Király László 20 kr. *Összesen 7 frt. 90 kr.*

A *181.* sz. íven. Gyűjtő: Than Irma Pozsonyban. Somorjai Lujza 1 frt. S. Ilka 50 kr. S. Lujza 20 kr. G. Ilma 50 kr. G. Aliz 10 kr. K. B. 20 kr. Y. X. 11 kr. J. K. 50 kr. V. J. 50 kr. Vermes Zoltán 50 kr. Ch. F. 50 kr. Loui 30 kr. S. S. 50 kr. V. G. 60 kr. F. Janka 25 kr. W. Z. 20 kr. Sziklay Frigyesné 14 kr. Dr. Mayer J. 1 frt. *Összesen 4 frt 60 kr.*

A *366.* sz. íven. Gyűjtő: Mikes Mária Rév-Komáromban. M. M. 20 kr. Mézes Krisztina 50 kr. Gruber Anna 20 kr. Havasy Mihályné 20 kr. Witek Róza 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Kajdacsy Teréz 20 kr. Fülöp Gergely 10 kr. Keszegh János 10 kr. Gyalókay Etelka 20 kr. Schlosser Hermin 1 frt. Meskó Ottilia 1 frt. Zechmeister Jánosné 1 frt. Pap Gábor 1 frt. Molnár Mariska 20 kr. Horváth Béláné 20 kr. Rozsné 10 kr. V. J. 10 kr. St. F. 20 kr. Stern 20 kr. Weisz Jenő 1 frt. F.-né 40 kr. Hittrich 20 kr. Görög J. Incze 20 kr. Hittrich Sándor 20 kr. *Összesen 9 frt 20 kr.*

Az *1224.* sz. íven. Gyűjtő: Schrott Amália tanítónő Esztergomban 2 frt. Fehér Gyula 2 frt. Frey Ferenczné 1 frt. *Összesen 5 frt.*

Gyűjtő: Barkóczy Dömök Antónia Beszterczebányán.

Horváth Ida *1322.* sz. ívén. Klohziter Béláné 10 kr. Klotz 10 kr. Krobuseczky Andor 10 kr. Péchy Endréné 10 kr. Horváth Anna 10 kr. Horváth István 10 kr. Bonescháti Jónás 10 kr. Horváth Mihály 10 kr. Tákosvölgyi Ede 10 kr. Márokhegyi Tihamér 10 kr. Lucskaszeghy Sándor 10 kr. Bakó Sárika 10 kr. Horváth Ida 10 kr. Horváth Margit 10 kr. Gulácsi Pál 10 kr. Fütyfürüty Dávid 10 kr. Ruczaháty Danyi 10 kr. Mom Krol Königl 10 kr. Prinz von Liam 10 kr. » 10 kr. » 10 kr. » 10 kr. » 10 kr. Guthy Ferencz 10 kr. » 10 kr. Klobuschitzky Andor 10 kr. Hetey Izabella 10 kr. Horváth László 10 kr. X. Y. Z. 10 kr. Horváth Margit 10 kr. Horváth Ida 10 kr. Horváth Margit 10 kr. Horváth István 10 kr. Horváth Józsi 10 kr. Bakó Béláné 10 kr. Fejérváry Mariska 10 kr. Gulácsy Margit 10 kr. Gulácsy István 10 kr. Gulácsy Árpád 10 kr. Gulácsy Pál 10 kr. » 10 kr. K. Andor 10 kr. Horváth K. Emilia 10 kr. » 10 kr. » 10 kr. Horváth István 10 kr. N. N. 10 kr. Horváth Jolán 10 kr. Kolmitsh Béla 10 kr. Klobischitzky Emilia 10 kr. *Összesen 5 frt.*

Weber Ida *1317.* sz. ívén: Scholz Rezsőné 1 frt. N. N. 1 frt. H. Laizner 2 frt. Laizner Paula 1 frt. Weber Adél 1 frt. Weber Ida 1 frt. Szinek nővérek 1 frt. *Összesen 8 frt.*

Az *1322.* és *1317.* sz. íveken befolyt *összesen 13 frt.*

A *2200.* sz. íven. Gyűjtő: Barcsay Jolán tanítónő. Szalay Lidi 10 kr. Tót Erzsi 5 kr. Silingi Mari 5 kr. Silingi Erzsike 10 kr. Marton Teréz 10 kr. Stern Hermin 5 kr. Furulyás Fáni 5 kr. Polgár Mari 5 kr. Gál Lidi 5 kr. Áldott Zsuzsi 5 kr. Puder Erzsi 5 kr. Silingi Teréz 5 kr. Balog Zsófi 5 kr. Száraz Kati 5 kr. K. Mutsik Erzsi 5 kr. Silingi Teréz 5 kr. Kollár Mári 5 kr. Radovich Nina 20 kr. Bilig Erzsi 5 kr. Bilig Julia 5 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

A *2304.* sz. íven: Bocskár Eszter Monoron *1 frt.*

A *2434.* sz. íven. Gyűjtő: Czink Róza Pécsett. Petz István 50 kr. Dobra Imre 50 kr. *Összesen 1 frt.*

A *2436.* sz. íven. Gyűjtő: Özv. Czira Balázsné, kisdednevelő. Pápay Ida 10 kr. Pápay Irma 10 kr. Sütő Anna 10 kr. Sütő Irma 10 kr. Mérey Sándor 10 kr. Mérey Anna 10 kr. Mérey Mariska 10 kr. Szeremlei Béla 10 kr. Szeremley Gyula 10 kr. Rákóczi Endre 10 kr. Rákóczi Károly 10 kr. Kozma Sándor 10 kr. Kozma János 10 kr. Győrösy Erzsike 10 kr. Somossy Józsika 10 kr. Somossy Béla 10 kr. Oláh Sándor 10 kr. Szabó Elek 10 kr. U. Szabó Imre 10 kr. U. Szabó Mária 10 kr. Oláh Béla 10 kr. Weszprémy Barna 10 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

A *2505.* sz. íven. Gyűjtő: Décsy Irén, tanítónő Erzsébetfalván. Molnár Vincze 20 kr. Fialka Klotild 30 kr. Fialka Margit 20 kr. Bertl József 10 kr. Heisz Jani 10 kr. Heisz Gizi 10 kr. Schlézák Adél 10 kr. Perlgrund Kornélia 10 kr. Rektor 10 kr. Egy gyermek-ünnepély jövedelméből 10 frt. *Összesen 11 frt 30 kr.*

A *2642* sz. íven. Gyűjtő: Fejes Kálmánné, kézimunka tanítónő Csurgón. A csurgói államilag segélyezett közs. leányiskola növendékei adakozása: I. oszt. tanulói 10 kr. II. oszt. tanulói 10 kr. III. oszt. tanulói 43 kr. IV. oszt. tanulói 74 kr. V—VI. osztály tanulói 60 kr. N. N. 23 kr. (20 kr. postadíj levonásával) *Összesen 2 frt.*

A *2665.* sz. íven. Gyűjtő: Löwy Julia Kaposváron. Hirsch Bernát 1 frt. Kunfy Adolfné 1 frt. Haidekkerné 50 kr. Berger Gusztávné 30 kr. S. Eugén 20 kr. Csekly Ernőné 50 kr. M. Mihályné 20 kr. Spitzer Sándorné 30 kr. Ossmár Albertné 50 kr. Weisz főhadnagyné 50 kr. Rechtnitz Teréz 30 kr. N. N. 20 kr. H. S. 10 kr. K. 10 kr. Reményi 10 kr. Loeszl József 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Schlesinger Sándor 1 frt. Krónor Ferencz 50 kr. Kuner Alajos 20 kr. Kohn Mór 50 kr. Salgó János 30 kr. Spiegel Andor 50 kr. Schilder Henrik 40 kr. Trommer Lajos 40 kr. Hoffer 20 kr. Grünhut 30 kr. Szécsányi József 50 kr. Furman Antal 40 kr. Rátz Károly 40 kr. N. N. 60 kr. N. N. 20 kr. Hauser Gyula 1 frt. Klein Márton 1 frt. Szekler S. 30 kr. Drechsler Katalin 40 kr. Polák József 50 kr. Deutsch Aladár 30 kr. Dr. Unger Lajosné 50 kr. Igneizer 1 frt. Weiler Irma 50 kr. Sohr Mórné 50 kr. Löwensohn Pálné 30 kr. Schön Kálmánné 30 kr. Ring Lenke 20 kr. Klein Jetti 50 kr. Klein Mór 50 kr. Láng 50 kr. W. Kálmán 50 kr. Dr. Klein 50 kr. Hirschmann 50 kr. Steinstein 1 frt. Reményi Károly 50 kr. Özv. Weisz Rozália 50 kr. Weisz Pepsa 30 kr. Kohn Ignáczné 50 kr. Steinitz Adolfné 30 kr. Krausz József 30 kr. Sohr Henriett 20 kr. Özv. Grof Jetti 50 kr. Schwartz Ádám 10 kr. Stampfer Mór 10 kr. Ifj. Goldstein Mórné 20 kr. Dr. Kramer Józsefné 50 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 28 frt 70 kr.*

A *2672.* sz. íven. Gyűjtő: Fizély Julia Újvidéken 10 kr. W. Z. 10 kr. B. Zs. 10 kr. B. E. 10 kr. B. L. 10 kr. S. J. 10 kr. N. N. 10 kr. Valaki 10 kr. A. G. 10 kr. W. J. 10 kr. G. H. 10 kr. A. M. 10 kr. T. F. 10 kr. Ch. M. 10 kr. M. E. 10 kr. B. 10 kr. S. T. 10 kr. B. J. 10 kr. Mayer Anna 10 kr. O. P. 10 kr. E. S. 10 kr. D. H. 10 kr. S. L. 10 kr. Cs. M. 24 kr. P. K. 24 kr. B. Zs. 10 kr. H. G. 10 kr. F. M. 10 kr. F. L. 10 kr. S. A. 10 kr. T. M. 10 kr. J. G. 10 kr. F. A. 10 kr. K. L. 10 kr. S. B. 10 kr. B. P. 10 kr. F. M. 10 kr. B. S. 10 kr. M. N. 10 kr. B. M. 10 kr. S. B. 10 kr. Sz. O. 10 kr. E. B. 10 kr. A. K. 10 kr. F. M. 10 kr. T. P. 10 kr. S. S.

10 kr. M. O. 10 kr. U. G. 10 kr. W. C. 10 kr. D. V. 10 kr. Cz. Cz. 10 kr. S. Sz. 10 kr. H. G. 10 kr. Sch. P. 10 kr. W. A. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. C. J. 10 kr. N. N. 10 kr. H. J. 10 kr. K. V. 10 kr. N. N. 10 kr. B. Zs. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 6 frt 78 kr.*

A *2825.* sz. íven. Gyűjtő: Gross Leopoldina Fiumében. Luigia Macerata 10 kr. Carlo Macerata 10 kr. Giorgio Macerata 10 kr. Carlo Macerata 10 kr. Giuseppina Dulmi 10 kr. Giaromo Macerata 10 kr. Ohmais Georgie 10 kr. E. Greganich 10 kr. B. Loibelsberger 10 kr. Adde Zanazia 10 kr. Leopoldo Windopael 10 kr. Rom Egidio 10 kr. Rosinia Riboli 10 kr. Gio Trenics 10 kr. Gomina Trenics 10 kr. Max Trenics 10 kr. Vogl Gyula 10 kr. Walleschniz A. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Dube 10 kr. M. 10 kr. Em. 10 kr. Ol. 10 kr. R. 10 kr. Gina J. 10 kr. Luigene 10 kr. Pani J. 10 kr. N. N. 10 kr. L. E. 10 kr. J. V. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. G. P. 10 kr. E. O. 10 kr. E. O. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Wejjil 10 kr. Wejjil 10 kr. Alkiboli 10 kr. Alkiboli 10 kr. N. N. 10 kr. D. 10 kr. Dr. 10 kr. N. 10 kr. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 6 frt.*

A *2835.* sz. íven. Gyűjtő: Gutáné Oláh Mária Beszterczebányán 50 kr. D. Unberger Malvin 1 frt. Huszágh Ilona 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 25 kr. Dittrich Mária 20 kr. Rajzsics Mari 50 kr. Szurmák Hermine 1 frt. Burkovszky E. 50 kr. Burkovszky Zelma 50 kr. Rakovszky Ludovika 1 frt. Szumrák Pál 1 frt. Guta József 50 kr. *Összesen 8 frt 15 kr.*

A *2899.* sz. íven. Gyűjtő: Hegedűs Ilona, Kolozsvárt 1 frt. Korbuly Erzsi 1 frt. Özv. Taufer Ferenczné 1 frt. Hauer Kornélia 1 frt. Bokros Gizella 1 frt. Haller Gizi 1 frt. Szvacsina Géza 1 frt. Herczeg Lajos 1 frt. Valaki 1 frt. Valaki 40 kr. Dr. Szabó Gyula 1 frt. Kolozsváry Boriska 1 frt. Veszprémi Lajosné 50 kr. Kornéli Karolin 50 kr. Szállaspataki Miklós 50 kr. X. Y. 20 kr. Schwarz Boldizsár 50 kr. Schlauf Albertné 50 kr. Schwarz Irma 50 kr. Ajtay Jolán 1 frt. Farkas Erzsi 1 frt. Szombathelyi Anna 50 kr. Mihály Mariska 50 kr. Schlauf Bella 1 frt. Kotwa Emma 30 kr. Fürst Szidónia 20 kr. Berzenczei Erzsi 50 kr. Scheidlein Leontin 50 kr. Apáthy Vilma 50 kr. Helene Kretioeseu 20 kr. Eck Mari 20 kr. Gegenbauerné 1 frt. Gőbel Gizella 40 kr. Funk Matild 20 kr. Márton Kata 20 kr. Valaki 20 kr. Valaki 50 kr. Mikó Imréné 50 kr. *Összesen 24 frt.*

A *2900.* sz. íven. Gyűjtő: Heim Rozina, főv. tanítónő. Sántha Lajos 1 frt 20 kr. X. Y. 10 kr. Z. 10 kr. B. J. 10 kr. F. Gy. 10 kr. K. H. 20 kr. F. 40 kr. N. N. 20 kr. S. H. 20 kr. Löffelmann Nelli 20 kr. Löffelmann Kornélia 20 kr. Löffelmann Irén 20 kr. L. M. J. 1 frt. Rt. 1 frt. K. 1 frt. S. R. 30 kr. H. K. 50 kr. G. 30 kr. T. M. 30 kr. N. N. 1 frt. N. N. 1 frt. N. N. 1 frt. N. N. 1 frt. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 12 frt 20 kr.*

A *3115.* sz. íven. Gyűjtő: Kassai Eszter a «Klotild» árvalányház felügyelőnője Maros-Vásárhelyt. Drágomár 20 kr. X. Y. 20 kr. S. F. 40 kr. Valaki 20 kr. Nagy 50 kr. Tocsvay 20 kr. Egy valaki 25 kr. Más 15 kr. István 20 kr. Gábor 20 kr. R. R. 20 kr. Fekete 20 kr. Fehér 20 kr. Sárga 20 kr. Pap Sándor 20 kr. Kassai Eszter 50 kr. *Összesen 4 frt.*

A *3144.* sz. íven: Kép Sarolta 2 frt.

A *3260.* sz. íven. Szétterné Kosztolányi Ilona Budapesten 1 frt.

A *3272.* sz. rven. Gyűjtő: Kovács Luiza tanítónő Debreczen 2 frt. Veres Lászlóné 1 frt. Kallós Lajosné 50 kr. Fáncsovics Ilona 50 kr. Joó Istvánné 1 frt. Vágó Andorné 1 frt. Huttflisz Istvánné 1 frt. Hajdu Gyuláné 1 frt. *Összesen 8 frt.*

A *3285.* sz. íven. Gyűjtő: Kovács Ida Budapesten. Gömbös István 1 frt. Ványi Margit 10 kr. Maller Margit 10 kr. Maller Irén 10 kr. Teltsch Paula 10 kr. Bilka Józsa 10 kr. Schlesinger Ernesztin 10 kr. Zwicker Hermin 10 kr. Friedmann Róza 40 kr. Schőja Hermin 1 frt. Szakváry Eugénia 10 kr. Özv. Oszvald Sándorné 1 frt. *Összesen 4 frt 20 kr.*

3304. sz. íven. Gyűjtő: Kremszner Irma, áll. tanítónő Ruttkán. Senger 1 frt. Rampe Márta 1 frt. J. J. 50 kr. Kosztolányi 1 frt. Rakita Samu 1 frt. Schwöder Alice 50 kr. Schwöder Mártha 50 kr. *Összesen 5 frt 50 kr.*

A *3406.* sz. íven. Gyűjtő: Lichtenstein Anna tanítónő, Kolozsvárt 20 kr. Kilin Miklósné 1 frt. Weisz Mór 1 frt. B. földbirtokos 50 kr. Meskó Bogdánné 50 kr. Kilnén Károlyné 20 kr. Farkas Gábor 20 kr. Tóth Istvánné 20 kr. Kelemen Anna 10 kr. Csiky Teréz 1 frt. Özv. Tomka Jenőné 10 kr. *Összesen 5 frt.*

A *3760.* sz. íven. Gyűjtő: Magyar Laura tanítónő Tolna-Agárdon 2 frt. Vattai Jani 15 kr. Ifj. Fésűs József 10 kr. Tóth Sándor 13 kr. Olinai Biri 10 kr. Kiss Sándorné 20 kr. Magyar Rezső 1 frt. Kiss Sándor 40 kr. Wolf Riza 20 kr. Wolf W. 20 kr. Treiber Iván 60 kr. Magyar Miklós 2 frt. *Összesen 7 frt 8 kr.*

A *3778.* sz. íven. Gyűjtő: Pap Emerenczia tanítónő Nagyváradon 1 frt 70 kr. Hegyesi Pali 10 kr. Hegyesi Peti 10 kr. Hegyesi Kati 10 kr. Erdélyi Béla 10 kr. Erdélyi Loránd 10 kr. Erdélyi Valeria 10 kr. Hegedűs Irénke 20 kr. Kugler Berti 10 kr. Kugler Mariska 10 kr. Kugler Róza 10 kr. Kugler Jóska 10 kr. Lakatos Krisztina 10 kr. Lakatos József 10 kr. Lakatos János 10 kr. Ajtai Istvánné 10 kr. Lakatos Janka 10 kr. Vass Ilona 10 kr. Vass Ildikó 10 kr. Jakobi Gizella 10 kr. Veisz Sarolta 10 kr. Guttmann Blanka 10 kr. Guttmann Irma 10 kr. Günzberger Hermin 10 kr. Günsberger Jenő 10 kr. Jakab Berta 10 kr. Morgenstern Ernesztin 10 kr. Weisz Heléna 10 kr. Groszman Szeréna 10 kr. Weisz Éva 10 kr. Wilhelm Anna 10 kr. Tóth Terézia 10 kr. *Összesen 5 frt.*

A *3937.* sz. íven. Gyűjtő: Réfy Laura, tanítónő Zala-Egerszegen. Réfy Laura 2 frt. Balaton József 1 frt. Szedmák Lajos 1 frt. Garath György 1 frt. Z. Lajos 1 frt. Verbancsich 50 kr. Horváth Jenőné 2 frt. Kohn M. 50 kr. Horváth 50 kr. Udvardy Ignácz 50 kr. Mfh. 50 kr. Fischer Friderika 50 kr. Erdődy Ignácz 40 kr. Rechaitzer Emilia 50 kr. K. 1 frt. Gombos Tivadarné 20 kr. Májer Jánosné 50 kr. Záhonyi Károlyné 20 kr. Kontor 40 kr. Schlesinger Hermin 50 kr. Stern Antal 10 kr. Nagy Sándorné 50 kr. Somogy Jánosné 1 frt. Majer Ákosné 50 kr. Radulovits Gerőné 1 frt. Ruzsics Károlyné 50 kr. Berger Henrik 40 kr. Rozenkranz Lujza 30 kr. Gombás István 40 kr. Németh József 50 kr. Sárváry József 20 kr. Sárváry Zsiga 20 kr. G. Miksa 30 kr. Novák 10 kr. Kovács Győző 20 kr. Bogyai Ernő 20 kr. F. Irma 20 kr. Horváth István 10 kr. Mendl 1 frt. Cz. 20 kr. Simon István 1 frt. Noszlopy Gyula 1 frt. Dr. W. László tanfelügy. 1 frt. Szigethy János 20 kr. Thassy Emma 1 frt. Tohy Rozália 50 kr. Besenyei György 25 kr. Özv. Boros Imréné 50 kr. Nagy Pál 30 kr. Bakonyiné 25 kr. Fischl Regina 20 kr. Szmodis Győzőné

40 kr. Fenyvessy Sz. 20 kr. Szidnay Fánny 1 frt. Nagy Magda 40 kr. Kremzir 20 kr. Kovács Jozefine 10 kr. *Összesen 31 frt 10 kr.*

A *4006.* sz. íven. Gyűjtő: Schräder Friderika 30 kr. Kesztinbaum J. 10 kr. Kreutz Ferenczné 50 kr. N. N. 10 kr. Wallnané 30 kr. N. N. 10 kr. M. R. 30 kr. N. N. 10 kr. Lindenmajerné 30 kr. Eperjesy Jánosné 35 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Schadeberg L. 20 kr. Müller 20 kr. H. 20 kr. G. 10 kr. N. N. 20 kr. Friedmann Ármin 15 kr. N. N. 10 kr. Handel Gyuláné 10 kr. *Összesen 3 frt 90 kr.*

A *4128.* sz. íven. Gyüjtő: Aradiné Szabados Etelka Apátfalván 1 frt. Kristóffy János 2 frt. Varga György 1 frt. Lango András 50 kr. Derecskei Károlyné 1 frt. Sümeghy Istvánné 50 kr. Mellér Ferencz 30 kr. Quarz 30 kr. Sámuelné 30 kr. Smolenszky Antal 50 kr. Perlusz Márton 20 kr. *Összesen 8 frt. 30 kr.*

A *4287.* sz. íven. Gyűjtő: Schrott Amália, tanítónő Esztergomban. Brenner Józsefné 50 kr. Boronkay Lajosné 60 kr. Áldory Mórné 60 kr. Mattyasovszky Kálmán 60 kr. Grossmann Adolfné 50 kr. Schönbeck Mihályné 50 kr. Schönbeck Imréné 50 kr. Sághy Agathe 50 kr. N. N. 50 kr. Neogrády Szidi 60 kr. *Összesen 5 frt. 40 kr.*

A *4293.* sz. íven. Gyűjtő: Schunda Gizella, áll. tanítónő Újpesten. Schunda Margit 10 kr. Petró Róza 10 kr. Petró Matild 10 kr. Soó Mariska 10 kr. Dicker Julia 30 kr. Balló Ágnes 20 kr. Balló Selma 20 kr. Balló Mimi 10 kr. Engl Irma 20 kr. Engl Paula 10 kr. Arnold Mária 10 kr. Berényi Irma 10 kr. Jókay Márta 10 kr. Jókay Juliska 10 kr. Jókay Zoltán 10 kr. Jókay Sándor 10 kr. Jókay Károly 10 kr. Polczer Anna 10 kr. Gaveon Etelka 10 kr. Lipner Róza 10 kr. Lipner Józsa 10 kr. Guthercz Zelma 20 kr. Mártingáno Virgin 10 kr. Holló Anna 20 kr. Kastel Frida 10 kr. Szalay Irma 10 kr. Szalay Margit 10 kr. Szalay Róza 10 kr. Szalay István 10 kr. Matolay Kornél 10 kr. Vimmer Teréz 10 kr. Polatsek Amália 10 kr. Polatsek János 10 kr. Frohner Juli 20 kr. Kirchmeyer 20 kr. Geiszlinger Teréz 10 kr. Hatosy Lajos 10 kr. Hatosy Hermin 10 kr. Misán Mari 10 kr. Soó Mariska 10 kr. Soó Bálint 10 kr. Helmer Katalin 10 kr. Sajtos Irma 20 kr. Petró István 20 kr. Weisz Samu 20 kr. Adelmann Louis 20 kr. Braunberger Karolin 20 kr. Grünwald Josefin 10 kr. Masant Teréz 10 kr. Novák Ilona 10 kr. *Összesen 6 frt 40 kr.*

A *4365.* sz. íven. Gyűjtő: Takács Zsuzsánna, tanítónő Homonnán. Özv. Thuránszky Károlyné 2 frt. N. N. 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Lottó 50 kr. S. 50 kr. Földbirtokosnő 50 kr. N. N. 15 kr. N. N. 20 kr. Álgyay Izabella 50 kr. Komár Adolfné 50 kr. Ugray Lajos 45 kr. *Összesen 6 frt.*